

Hvordan forholder meglere seg
konstruktivt
til stemning
i meglingsprosessen?

Jan Sjøberg

**Prosjektoppgave ved studiet Ledelse
Vår 2004**

**Avdeling for samfunnsfag og
fremmedspråk
Høgskolen i Østfold**

Forord

Inspirasjonen til å skrive denne oppgava, kom til ved at jeg ble opptatt av Cato Wadel sitt relasjonelle syn på følelser (Wadel 1996) samtidig som jeg var i gang med å leite etter en problemstilling relatert til megling. Da jeg skulle snakke med rådgiver Karen Paus ved Konfliktrådene i Oslo og Akershus om problemstilling, tente hun også på temaet Wadel tar opp, og i praten kopla vi det til megling, og jeg fikk støtte til at det ville være spennende også for Konfliktrådet om jeg ville fordype meg i temaet 'stemning og megling'. Da jeg seinere på dagen skulle ha veiledning med min faglige veileder Kjersti Lien Holte, Høgskolen i Østfold, oppmuntret hun meg også til å gå inn på temaet, og siden da har fokuset mitt vært der. I tillegg til intervjuer og lesing av litteratur, har jeg tatt opp temaet 'stemning' med venner og kjente, diskutert og fundert, og jeg har skjønnet at det er et tema som alle, eller i hvert fall veldig mange, på en eller annen måte er opptatt av, men ikke nødvendigvis snakker så mye om til daglig.

Selv om jeg har fått inspirasjon og veiledning fra andre, står innholdet i denne prosjektoppgava fullt ut for forfatterens/min regning.

Hvorfor engasjerer temaet meg? På et personlig plan har jeg det meste av livet vært opptatt av hva stemninger og følelser er, hvordan de skapes og hvordan de påvirker oss. I mye fra min utdanningsbakgrunn har også stemninger og følelser vært tema: Fra psykologi og filosofi, fra utdanning i musikk og fra utdanning i Integrativ Terapi, en kombinasjon av kropp- uttrykks- og gestaltterapi. Jeg vil her også nevne at jeg har lært konfliktrådsmegling, og jobber som megler i Konfliktrådet. I de fleste jobbene jeg har hatt, har det å forholde meg prosesser som skaper stemning, og kanskje også stemninger som skaper prosesser, vært en del av hverdagen. Ikke bare at det har vært nødvendig, like ofte fordi det har vært nyttig og berikende, også for jobbutførelsen. Jeg har observert og erfart at i forskjellige jobbsammenhenger jeg har vært i, går det an å påvirke stemninger på et indre og individuelt plan, på et mellommenneskelig plan og ved å endre på opplegg og på strukturer. Noen aspekter av dette har vært spesielt tydelige i noen disse jobbene:

Som lærer i personlig utvikling, kommunikasjon og konflikthåndtering, har jeg registrert hvor avgjørende det har vært for hvordan et undervisningsopplegg har fungert, bl.a. hva slags type oppvarming jeg har brukt. En lek, fysisk oppvarming, øvelser som går på kontakt med seg selv, med egen kropp og egne følelser og behov, øvelser på kontakt med andre, delerunder der hver og en forteller fra seg selv; alt dette har jeg merket bidrar til en atmosfære av trygghet og åpenhet som er helt avgjørende for et slikt personlig arbeid. Dette forutsetter en villighet, et ønske om å delta.

Noe tilsvarende har jeg observert i rollen som megler ved Konfliktrådet. Er det villighet tilstede hos partene, så skjer det ofte noe med stemningen etter hvert som partene forteller sine versjoner og opplevelser av en situasjon. I megling har jeg spesielt lagt merke til hvilken betydning empati kan ha for et skift i stemning.

Som musiker har jeg erfart hvor spesielt godt egne musikken er til å skape og formidle stemning. Dette mediet som musikk er, kan kanskje si noe om stemning, at stemning kanskje først og fremst er et nonverbalt fenomen som formidles nonverbalt. Hvilken kontakt jeg har

med meg selv, med det mener jeg kontakt med egen kropp og egne følelser, har mye å si for hva jeg formidler i musikken, dvs. at jeg har en hypotese om at kontakt innad bidrar til kontakt utad. Samtidig er jeg opptatt av hvordan musikken skapes i samspill med publikum, publikums nærvær, og kanskje også publikums stemning, bidrar til å skape musikken i et møte. Her blir det mellommenneskelige aspektet ved stemning viktig, og jeg ønsker å utforske noe av dette i oppgava.

I terapeutrollen kommer det med tillit og trygghet inn, hvordan en stemning preget av dette gir helt andre muligheter og spillerom i samspillet terapeut – klient enn hvis forholdet er preget av skepsis eller utrygghet.

Til sist vil jeg nevne fagforeningsarbeid, der jeg har erfart hvor viktig strukturer, regler og forutsigbarhet kan være som rammer for jobbutførelse. Vanligvis forbindes stemning med helt andre ting enn slike byråkratiske elementer, men det har blitt tydelig for meg at stemning alltid opptrer i en kontekst, i en sammenheng.

I en ledelsessammenheng tenker jeg derfor at temaet 'hvordan forstå, forholde seg til og håndtere stemninger', må være viktig, siden mye av lederrollen handler om mellommenneskelig kommunikasjon, og, som ovenfor nevnt, at stemning kan være viktig i dette. Dette er bakgrunnen min for å gi meg i kast med temaet for denne oppgava.

I prosessen har Konfliktrådene i Oslo og Akershus, ved leder Gro Rossland og Karen, vært svært hjelpelige med å legge til rette for at jeg kunne intervjuere meglere. Takk for inspirerende samtaler, og for praktisk hjelp, ikke minst da PC'en min streika!

Takk også til meglerne som jeg intervjuet, for tanker og informasjon til denne oppgava.

Aller mest takk til Kjersti for meget inspirerende og omsorgsfull veiledning og masse nyttige tips. Takk for faglig støtte, og for at du fulgte meg i mine ønsker og behov i valg av tema og underveis, samtidig som du holdt meg fast og ga konstruktiv kritikk når jeg mista røde tråder eller beveget meg for mye utenfor de formelle kriterier for oppgaveskriving.

Oslo, mai 2004

Jan Sjøberg

All gjengivelse fra denne oppgava skal krediteres forfatteren
INNHold

KAPITTEL 1 - Innledning	side 4
1.1 Problemstilling og avgrensning	side 4
1.2 Framdrift	side 5
1.3 Noen klargjøringer	side 7
1.3.1 Megling i konfliktråd	
1.3.2 Konfliktrådsmedling og ledelse	
1.3.3 Kommunikasjons- og konflikthåndteringsmodeller	
 KAPITTEL 2 - Metodiske overveielser	 side 10
 KAPITTEL 3 - Hva er stemning?	 side 13
3.1 INDIVIDORIENTERT PERSPEKTIV: Stemning i forhold til forskjellige menneskelige evner og funksjoner	side 15
3.1.1 Hvordan opplever vi stemning?	
3.1.2 Hvordan registrerer vi stemning?	
3.1.2.1 Informasjon via observasjon av andre	
3.1.2.2 Informasjon via resonans i egne følelser og stemninger	
3.1.2.3 Informasjon via en annen persons utstråling	
3.1.3 Hvordan skille stemning fra emosjoner og følelser?	
3.1.3.1 Emosjoner	
3.1.3.2 Følelser	
3.1.3.3 Emosjoner og stemning	
3.1.3.4 Følelser og stemning	
3.1.4 Kropp og stemning	
3.1.5 Motivasjon, behov og stemning	
3.1.6 Hukommelse og stemning	
3.1.7 Tanker, attribusjon og stemning	
3.1.8 Atferd og stemning	
3.1.9 Ånd, dyder og stemning	
3.1.10 Personlighet, holdning og stemning	
3.1.11 Stemmingsforandring ut fra det individorienterte perspektivet, hvordan skjer det, og hvordan kan megler bidra konstruktivt?	
 3.2 RELASJONSORIENTERT PERSPEKTIV: Relasjonell forståelse av stemning	 side 26
3.2.1 God og dårlig stemning	
3.2.2 Stemning som stemthet	
3.2.3 Stemmingsforandring ut fra det relasjonsorienterte perspektivet, hvordan skjer det, og hvordan kan megler bidra konstruktivt?	
 3.3 STRUKTURORIENTERT PERSPEKTIV: Hva har strukturer å si for stemning?	 side 37
3.3.1 Struktur, kultur, økologi og stemning	
3.3.2 Stemmingsforandring ut fra det strukturorienterte perspektivet, hvordan skjer det, og hvordan kan megler bidra konstruktivt?	
 KAPITTEL 4 – Case fra intervjuer av meglere	 side 39
4.1 Case 1 – Latter som forløser	side 39
4.2 Case 2 - Stemning og oppfølging av avtale	side 41
4.3 Case 3 - Tilliten skapt i meglingsprosessen	side 43
4.4 Case 4 - Erstatnings sak, stemning mindre betydning	side 44
 KAPITTEL 5 - Hvordan forholder meglere seg konstruktivt til stemning i meglingsprosessen? - Oppsummering fram mot en modell og en konklusjon	 side 45
 Litteraturliste	 side 51
Vedlegg	

Hvordan forholder meglere seg konstruktivt til stemning i meglingsprosessen?

KAPITTEL 1 - Innledning

1.1 Problemstilling og avgrensning

Ut fra problemstillinga 'Hvordan forholder meglere seg konstruktivt til stemning i meglingsprosessen?', legger jeg følgende forståelse til grunn:

- Hvordan forholder meglere seg

Meglere kan bety meglere generelt, og dermed også meglere som megler aleine. Det kan også bety meglere i flertall, altså saker der det er minst to meglere. De fleste sakene i Konfliktrådet har en megler, og jeg har dette i tankene underveis i oppgava, jeg kommer altså i liten grad berøre hvordan ting vil forholde seg annerledes med to meglere.

- Hvordan forholder meglere seg konstruktivt

Hva som er konstruktivt, kommer an på hva som er målet. Målet for meglinga kan være å få til en avtale som begge parter er fornøyd med eller kan godta. Men i følge Folger & Bush (1994), bør målet være styrking/empowerment av partene og styrking av relasjonen partene i mellom. I forhold til de sistnevnte målene, vil man kanskje måtte legge noe annet i hva som er konstruktivt. Jeg lar dette foreløpig stå som et åpent spørsmål.

Setningen over kan forstås på to måter:

1. Den kan vise til hvordan meglere kan forholde seg konstruktivt, dvs. vise til drøfting i forhold til spørsmålet. Jeg kommer til å bringe inn en del teori og refleksjoner som kan si noe om dette.
2. Den kan vise til hvordan meglere faktisk forholder seg konstruktivt. Dette kommer jeg til å bringe inn via case som er fortalt fra meglerintervju.

- Hvordan forholder meglere seg konstruktivt til stemning

Å forholde seg til stemning, det kan bety:

1. Forholde seg til andres stemning (partenes, eller andres stemning som en møter i meglingsprosessen)
2. Forholde seg til sin egen stemning
3. Forholde seg til andre med sin egen stemning
4. Forholde seg til stemninga i rommet

Videre vil jeg drøfte hva som menes med begrepet stemning. Hva er stemning? Hvilke kjennetegn har dette fenomenet? Hvordan oppfatter, opplever og registrerer vi stemning? Hvilke konsekvenser har stemning? Hvilke faktorer bidrar til stemning? Hvordan virker i tilfelle disse faktorene i forhold til hverandre? Jeg kommer til å komme inn på disse spørsmålene, for det vil få betydning for hvordan man forholder seg konstruktivt til dette fenomenet stemning. Jeg vil også se disse spørsmålene i forhold til forskjellige perspektiver: Individorientert -, relasjonsorientert - og strukturorientert perspektiv.

Jeg kommer til å ha en forholdsvis åpen og integrerende holdning til forskjellige syn, definisjoner, perspektiver og teorier i forhold til stemning. Dette kan gi et litt flytende inntrykk, som å ha mange baller i lufta samtidig. Allikevel, jeg ser nytten i å ikke avgrense for mye i forhold til forskjellige syn, at en integrerende tilnærming som jeg legger opp til innebærer at en type definisjon og tilnærming kan være nyttig i forhold til en situasjon, en annen definisjon og tilnærming i en annen.

Modellen i kapittel 1.4 vil kunne gi en viss oversikt.

- Hvordan forholder meglere seg konstruktivt til stemning i meglingsprosessen? Med meglingsprosessen, mener jeg hele forløpet fra megler får en sak, til kontakta med partene er avslutta. Det kan forekomme at megler har kontakt med partene om saken etter at avtale er inngått, dette bli da inkludert.

Med 'stemning i meglingsprosessen' vil jeg klargjøre hva dette innebærer. Hvordan er forholdet mellom stemning og meglingsprosess? Er den atskilt fra prosessen? Forårsaker den prosessen? Blir den forårsaket av prosessen? Inntreer stemning og prosess samtidig? I tilfelle hvordan? Er stemning og prosess uatskillelige?

Enkelte av spørsmålene jeg har kommet med i denne avgrensningen, vil bare bli berørt eller indirekte sagt noe om. Mange av spørsmålene henger sammen, og jeg ønsker at leseren kan ha dem i bakhodet under den videre lesinga.

Videre avgrensninger:

Drøfting av meglersrollen i forhold til ledelse, sier jeg noe om i kapittel 1.4.1. Deretter kommer jeg kun til å forholde meg til problemstillinga. Allikevel, temaet jeg tar for meg kan være høyst aktuelt for ledelse generelt, jeg kommer bare ikke til å drøfte dette eksplisitt.

1.2 Framdrift

Inndelinga i kapittel 3 med individorientert, relasjonsorientert og strukturorientert perspektiv, er inspirert fra Cato Wadel (1990) som skiller mellom egenskapsforklaringer, relasjonelle forklaringer og strukturelle forklaringer. Disse forskjellige perspektivene kan gli litt over i hverandre, det gjelder bl.a. enkelte av illustrasjonene fra meglerintervjuene. Dette sier noe om begrensninger ved forenklinger. Med disse svakhetene, mener jeg allikevel at denne inndelinga bidrar til økt forståelse av fenomenet stemning og det gir oppgava en mer leservennlig struktur.

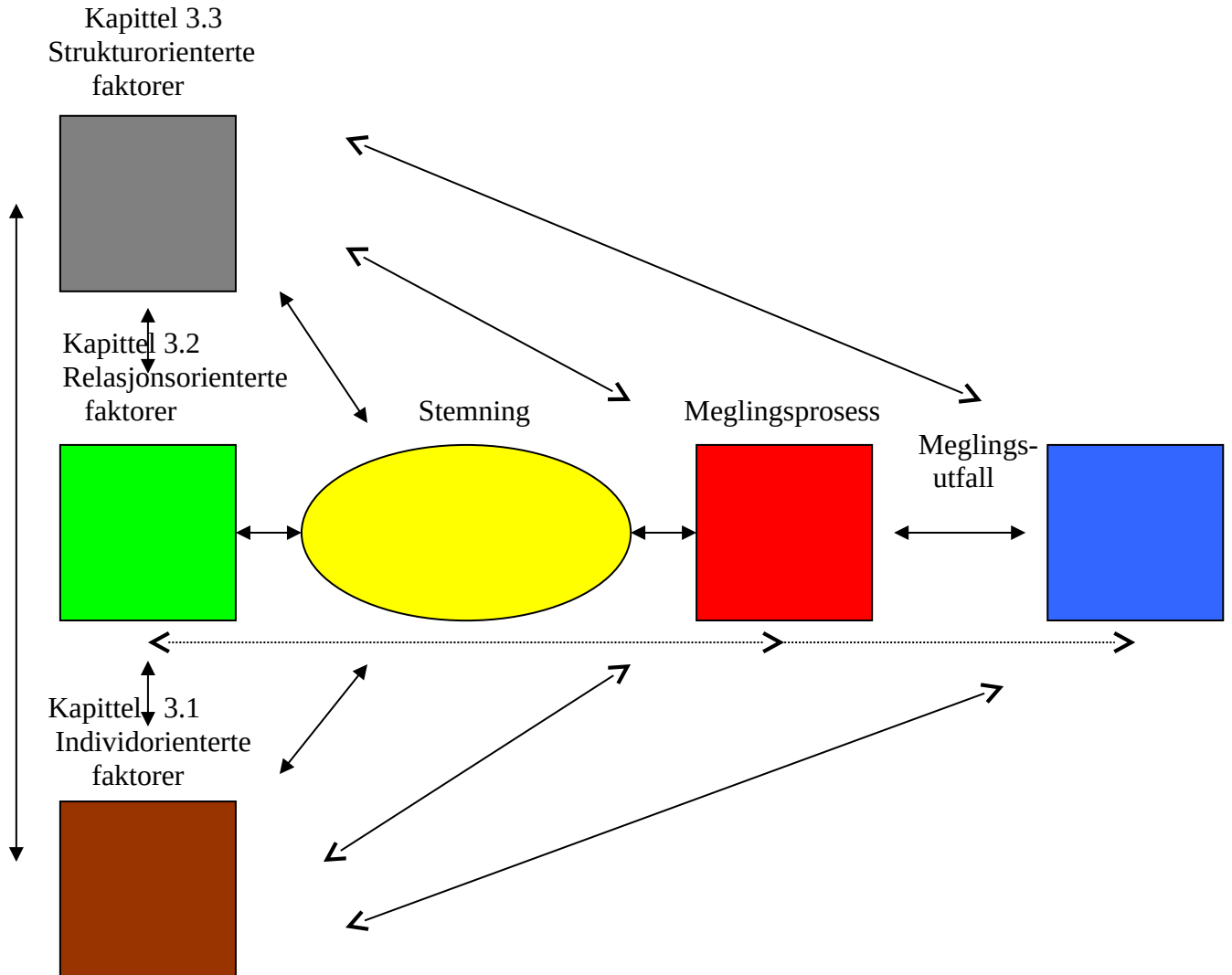
Når jeg beskriver eller drøfter generell teori, viser jeg samtidig til relevans for megling. Dette skjer enten innskutt eller på slutten av underkapitlene. Dette gjelder spesielt for kapittel 3: 'Hva er stemning?'. Når jeg trekker inn sitater fra intervjuer av meglere, viser jeg samtidig til teori som belyser eller utdyper det som blir sagt. Dette gjelder spesielt for kapittel 4: 'Case fra intervjuer av meglere'. Av og til lar jeg sitater tale for seg selv, da er det fordi sammenhengen viser relevansen til uttalelsen.

Etter at jeg i innledningen klargjør i forhold til begrepet 'megling' og til hva konfliktrådsmegling er, og å plassere temaet i en ledelsessammenheng, viser jeg noen konflikthåndteringsmodeller som jeg kommer til å anvende til å belyse empiri og forskjellige eksempler utover i kapittel 3. Deretter tar jeg i kapittel 2 for meg metodiske overveielser. Kapittel 3 består av en gjennomgang av forskjellige faktorer innenfor de tre forskjellige perspektivene jeg nevnte ovenfor. I kapittel 4 viser jeg noen case som meglere har fortalt om i intervjuer jeg har hatt med dem. Til sist gir jeg en oppsummering og en konklusjon, i forhold til problemstillinga for oppgava, i kapittel 5.

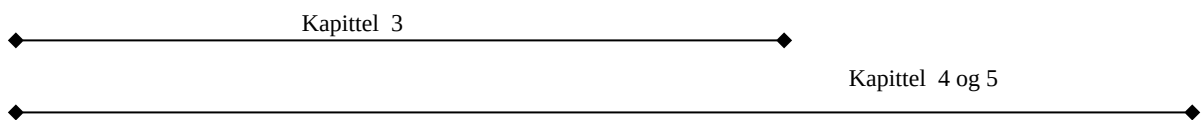
Følgende modell illustrerer de forskjellige perspektivene og de forskjellige faktorene som er med for å danne grunnlag for å systematisere og å forstå problemstillinga. Megler og parter kan sees som en del av meglingsprosessen. Men samtidig kan ikke stemning sees løsrevet fra

dem. Modellen er en forenkling, det spørres også om stemming kan løsrives fra meglingsprosessen. Modellen sier noe om hva som er fokus i de forskjellige kapitlene:

Faktorer som virker sammen i stemming og megling

Figur 1: Stemning og megling
Jan Sjøberg 2004

1.3 Noen klargjøringer

1.3.1 Megling i konfliktråd

Megling blir i Britannica ordbok definert som ”intervensjon mellom parter i konflikt for å fremme forsoning, overenskomst eller kompromiss” og en megler er definert som ”en som megler mellom parter som er i uoverensstemmelse.”

Disse definisjonene gir en god betydning på det jeg legger i megling i denne oppgava. Samtidig vil jeg utdype den noe, for når jeg bruker begrepet ’megling’, viser jeg hele tiden til konfliktrådsmegling. Altså, megling som skjer innenfor konfliktrådsordningen. Det er en ordning som er underlagt Justis- og politidepartementet, vedtatt ved lov i 1991: ”Lov om megling i konfliktråd”. (Mørland, 1995), og innført i hele Norge fra 1994. Konfliktrådet behandler både straffesaker og sivilsaker. Niels Christie har vært viktig i den ideologiske utformingen konfliktrådet har fått, beskrevet bl.a. i artikkelen ”Konflikt som eiendom” (Christie 1977). En grunntanke her er at konfliktene må tilbake til de som eier dem, folk må få muligheten til å løse konfliktene selv (fra Mørland). Tanken er at meglerne ikke skal være profesjonelle i betydning at det skal være en bestemt profesjon eller yrkesgruppe som utfører meglergjerningen. Megleroppgaven er en lekmannsordning og et verv, bestående av folk fra alle mulige yrker og lag i befolkningen.

Det finnes forskjellige måter å megle på med forskjellig vektlegging av sak og relasjon (Rognes, 2001). Konfliktrådsmegling innebærer forholdsvis stor vekt på prosess, følelser og empati, at det altså i utførelsen kreves noe som kan kalles en menneskelig og mellommenneskelig tilnærming. Meglerrollen innebærer altså også noe mer enn ritualer, prosedyrer og teknikker for å nå mål.

1.3.2 Konfliktrådsmegling og ledelse

”Å megle i konflikt er ledelse” sier Hotvedt (1997, s.175). Strand (2001, s.25) legger vekt på følgende ved ledelse:

1. Ledelse får mening ut fra konteksten det utføres i
2. Ledelse handler mye om å håndtere usikkerhet

Og videre:

3. Ledere er organisasjonsmedlemmer som har ansvar for andres arbeid
4. Har et mandat
5. Utfører funksjoner som er livsviktige for organisasjonen

Kommentarer:

1.Meglings situasjonen gir en kontekst for å forstå hva ledelse er her – som igjen er innenfor rammen av konfliktrådsordningen. Hva som er ledelse i forhold til å håndtere stemning i megling, må derfor forstås innafor denne konteksten. Det er det denne oppgava langt på vei handler om.

2.At det å lede et meglingsforløp innebærer å håndtere usikkerhet, ja, i høyeste grad. Mye dukker opp underveis som det er umulig å forutsi på forhånd.

3.Megler er ikke arbeidsgiver, men har ansvar for det arbeidet partene gjør under meglingsprosessen. Megler er en prosessleder som legger forholdene til rette for at partene selv skal komme fram til en løsning.

4.Megler har et mandat for å utføre dette arbeidet, han/hun har et meglerverv fra konfliktrådet.

5.Det siste punktet gir seg selv, konfliktrådsmegling ville ikke vært mulig uten noen til å megle.

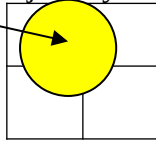
I forhold til en modell for oppgaveorientert/jobborientert og relasjonsorientert/medarbeiderorientert lederatferd (Michigan-studiene, i Kaufmann & Kaufmann, 1998) ser jeg lederatferd i meglerrollen under selve meglinga som preget av høy relasjonsorientering og mindre oppgaveorientering. Dette innebærer personlige kvaliteter som også er sentrale i det som betegnes som effektive ledere, hos Kaufmann & Kaufmann (1998, s.353) nevnt som personlig integritet og emosjonell modenhet:

”En leder med høy personlig integritet er ærlig, etisk og pålitelig. Emosjonell modenhet betyr at personen respekterer seg selv og andre, og klarer å balansere mellom egne mål og organisasjonens mål. Å være rolig i stormfulle situasjoner er også karakteristisk her.”

Allikevel, megleren vil også måtte tenke strategisk underveis i meglinga, ut fra oppfattelse av situasjonen vurdere hvilke virkemidler som skal taes i bruk. Disse strategiske prosessene, kan også skje intuitivt, se kapittel xxx. Her er vi inne på forholdet mellom strategisk og kommunikativ (sam)handling, jfr. Habermas (1983/1999) og drøfting i Bratt (1992). Når det gjelder konfliktrådet og konfliktrådsmegling som institusjon, innebærer det selvfølgelig en rekke oppgaver av administrativ karakter. Konfliktrådet som sagt underlagt staten og departementet, og er en del av en byråkatisk og hierarkisk oppbygd organisasjon. En fast stab tar seg av det aller meste av planlegginga og av administrasjonen, men også i meglerrollen inngår en del planlegging i form av saksforberedelser, prosessplanlegging og etterarbeid. ¹

Hvilken type ledelse konfliktrådsmegling er, kan illustreres med denne modellen:

Megler (HR-) Relasjon Symbol (Symbolsk-)

(Byråkratisk-)Struktur Makt (Politisk-)

Meglerrollen er plassert inn i Boman & Deal sine fire rammer. Med sitt fokus på den mellommenneskelige prosessen, vil mesteparten av meglergjerningen falle innenfor Human Resource rammen, dvs. fokus på relasjon. Men også de andre rammene er viktige og nødvendige, jeg kommer noe mer inn på dette i kapittel 3.3, og da vil jeg fokusere på disse rammene i forhold til stemming.

1.3.3 Kommunikasjons- og konflikthåndteringsmodeller

Jeg vil til slutt, innledningsvis, nevne to kommunikasjons- og konflikthåndteringsmodeller til bruk underveis i oppgava: 'Ikkevoldelig Kommunikasjon' og 'Konfliktrappa'. Siden jeg tar for meg stemming i forhold til temaet megling, som innebærer at det er en konfliktsituasjon som det trengs å jobbes med, vil disse modellene kunne gi et bakteppe for forståelsen av stemming i denne sammenhengen. De vil være nyttige for å belyse og forstå fenomener jeg tar for meg. Jeg vil også se på om modellene kan si noe fruktbart i forhold til hvordan megler kan håndtere stemningsaspektet gjennom et meglingsforløp.

Ikkevoldelig Kommunikasjon

Ikkevoldelig Kommunikasjon, som jeg heretter vil forkorte med IVK, er utviklet av den amerikanske psykologen Marshall Rosenberg (2001). Det er en kommunikasjonsmodell som har til hensikt å skape nærhet mellom mennesker, og til å løse konflikter på en ikkevoldelig

¹ For utdyping av forholdet mellom strategisk og det kommunikativ tilnærming, se Bratt (1992)

måte. Med ikkevold menes ikke bare fravær av fysisk vold, men også uten det som kan kalles psykisk vold, uten angrep, dominans, manipulasjon og tvang. Videre kommuniseres det slik at handlinger ikke motiveres av frykt, skyld eller skam, men av fri vilje og overbevisning, ut fra kontakt med egne følelser og behov.

Jeg skal ikke gi noen fullstendig redegjørelse for modellen, bare nevne noen viktige punkter.

Modellen består av fire trinn:

1. observasjon
2. følelse
3. behov
4. anmodning

Disse fire trinnene brukes til å uttrykke seg, og det er også de samme punktene en lytter etter hos andre som uttrykker seg – også selv om de selv ikke sier noe om seg selv i forhold til disse punktene. Jeg vil nevne noen momenter i forhold til hvert punkt som får betydning for drøfting seinere i oppgava:

1. Her handler det om å skille observasjon ut fra sanseinntrykk og vurdering eller tolkning. For eksempel det å betegne en person som lat, overflatisk eller ubekymret, innebærer en tolkning – som kanskje bygger på observasjon, men det er ikke en rein observasjon i seg selv.
2. I stedet for å vurdere den andre negativt eller positiv som forklaring på egne følelsesreaksjoner, beskrives følelsene i følelsesord som kun beskriver følelsen. For eksempel redd, glad eller trist er eksempel på dette, mens avvist, tråkket på eller beundret impliseres at andre er skyld i eller årsak til ens følelser. I IVK er det et poeng at en selv er ansvarlig for sine følelser.
3. Ansvar for følelsene gjøres ved å begrunne dem med et behov. Følelsene sier altså noe om en selv, ikke om hva som er bra/dårlig ved omgivelsene, og det er viktig at dette kommuniseres. Med behov menes grunnleggende menneskelige behov som alle kan kjenne seg igjen i og kan ha empati med – jfr Maslows behovshierarki (Kaufmann & Kaufmann 1998, s.48)
4. For å ta ansvar for behovene, uttrykkes det en trenger for at behovene kan bli dekket, til omgivelsene. Dette gjøres i form av konkrete og avgrensede anmodninger

Konflikttrappa

Modellen om konflikttrappa er utarbeidet av Glasl (1996)² og er et analyseverktøy i forhold til eskaleringsgrad. Modellen sier noe om både holdninger, persepsjoner, type interaksjoner og typisk atferd på forskjellige stadier i en konflikt. Øverst på trappa handler det om en uenighet som diskuteres, mens det lengre ned øker med negative tanker og etter hvert også destruktiv atferd overfor den andre part. Modellen sier mindre om årsaker til konflikt, annet enn at det emosjonelle aspektet i en konflikt har en tendens til å øke, dvs. at en går nedover på konflikttrappa, hvis en ikke bevisst velger og anstrenger seg for samarbeid og for å se helheten. Ofte trengs det hjelp utenfra for å få dette til, megling er et eksempel på slik hjelp.

KAPITTEL 2 - Metodiske overveielser

² Modellen er også gjengitt i Brodal/Nilsson, 1999

Jeg har valgt en problemstilling som kan kalles utforskende og at det i utgangspunktet er uklart hvilke faktorer som er interessante å trekke fram. Jacobsen (2002) kaller en slik problemstilling som eksplorerende og uklar. Jeg veit hvilket fenomen jeg skal undersøke, det er fenomenet stemning, Jeg veit hva jeg skal prøve å finne ut: Sammenhenger mellom dette fenomenet og et annet fenomen: Meglingsprosessen. Hva stemning er som fenomen, blir både av beskrivende og forklarende art, og her vil jeg forholde meg til litteratur på teori og empiri, i tillegg til respondentenes uttalelser. Men for å finne ut av problemstillinga 'hvordan meglere kan forholde seg konstruktivt til stemning i meglingsprosessen' må jeg identifisere hvilke faktorer i stemning (uavhengige variabler) som påvirker meglingsprosessen (avhengige variabler), og jeg må også vite hvordan megler (uavhengig variabel) evt. kan påvirke disse faktorene (avhengige variablene) i stemninga. Jeg kan med en gang si at et så enkelt bilde med så tydelige årsakssammenhenger, vil jeg ikke ta mål av meg å finne. Det er heller ikke i tråd med filosofien jeg bygger store deler av oppgava på: Et relasjonelt perspektiv med en hermeneutisk forståelse av mennesket og hvordan mennesket kan forstås. Dette innebærer at tilnærminga bærer mer preg av å forstå faktorer som virker inn på stemning, evt. hvordan flere faktorer virker sammen, enn å finne instrumentelle årsakskjeder. En positivistisk tilnærming ser jeg som lite aktuelt i en slik utforskende oppgave som dette, siden stemning er et såpass vagt og lite konkret fenomen, og jeg er redd at mange perspektiver da ville gå tapt.

Dette blir altså ikke en oppgave om triks og teknikker for å håndtere stemning. Allikevel, jeg ønsker å utforske sammenhenger mellom stemning og megling og faktorer som virker i dette. Poenget er at det blir mer i form av kartlegging og samvariasjon i en helhet, der også megler inngår som en som påvirker og blir påvirket. Jeg vil fokusere på å utforske sammenhenger, komme med hypoteser eller modeller, og ikke teste årsakssammenhenger. Jeg tar derfor ikke høyde for å svare på eller å komme med hypoteser av typen "Hvis A så B", heller ikke å kartlegge betingelser som gjør "Hvis A så B" mulig. Jeg kommer til å si noe i forhold til sammenhenger ved hjelp av teorier og modeller som sier noe om hvorfor sammenhenger oppstår og hvordan fenomener står i forhold til hverandre. Her er det flere forhold som må taes i betraktning. Teoriene kan være laget ut fra en forståelsesramme, en kontekst og kanskje også en kultur og en tidsepoke, som er annerledes enn den sammenhengen jeg her bruker teoriene i. Det samme kan gjelde empirien fra litteraturen, den kan også ha vært gjort ut fra annerledes kontekster. Videre: Mye av teorien og empirien er laget i forhold til andre problemstillinger enn den jeg tar for meg, minimalt av litteraturen jeg har brukt er direkte knytta til stemning i megling. Mye er knytta til enten stemning eller til konflikthåndtering, ikke noe av litteraturen omhandler denne kombinasjonen, og enda mindre hvordan megleren forholder seg til stemning i megling.

I forhold til empirien som er gjort ut fra oppgavas problemstilling, har jeg av grunner nevnt ovenfor valgt et kvalitativt design. Det gir større mulighet til å gå i dybden og å utforske et fenomen hvordan dette forstås, i tillegg til at det gir rom for å utforske forholdet mellom fenomenet stemning og konteksten dette fenomenet inngår i.

Videre har jeg valgt små N-studier, dvs. at jeg undersøker få enheter (Jacobsen, 2000 s.79), og respondentene er meglere i konfliktrådet. Jeg lot rådgiver ved konfliktrådet lage en liste med en gruppe erfarne meglere som kunne antaes å ha en del interessante tanker omkring stemningens betydning for megling, og jeg valgte da ut noen respondenter fra denne lista, uten tanke på prioriteringer ut fra denne, annet enn at jeg ville ha med minst en fra hvert kjønn. Angående min henvendelse til de jeg ønska å intervju: – Se vedlegg 1, forespørsel til intervju. Tid og sted for intervju ble avtalt i god tid i forkant, så respondentene hadde muligheter til å tenke igjennom temaet på forhånd, men jeg tydeliggjorde at de ikke trengte å

forberede seg. Dette sa jeg med tanke på å hindre et evt. prestasjonsfokus som jeg tenkte kunne hemme informasjonen, jfr. trygghet i intervjusituasjonen (Jacobsen 2000, s.131). I tillegg ville jeg appellere til et utforskende element, at det ville være rom for å tenke litt fritt, litt 'brain storm' underveis i intervjuet. Jeg valgte altså et åpent intervju (Jacobsen 2000, s.130). Jeg hadde spørsmål klare på forhånd, men jeg ønsket samtidig ikke at intervjuet skulle bli for "låst", så jeg hadde denne lista mer som en sjekklister, (se vedlegg 2) og fulgte respondenten i sine utsagn med oppfølgingsspørsmål og med spørsmål som leda mot spørsmålslista. Jeg lot respondentene bli intervjuet der de ønsket det, det ble på en arbeidsplass, i konfliktrådets lokaler og på et studiested.

Fra intervjuene har jeg valgt ut følgende:

- a) 9 eksempler fra meglingssituasjoner ble beskrevet til sammen fra intervjuene. Jeg har valgt ut 4 av dem, utvelgelsen er gjort ut fra å få mest mulig bredde og variasjon, fra eksempler som likner på hverandre, har jeg bare valgt ut ett av dem. Disse casene bruker jeg til å belyse eller drøfte allerede fremlagt teori. Til en viss grad bruker jeg også noen av casene som utgangspunkt til drøfting der jeg også trekker inn teori som ikke har vært nevnt før.
- b) I teoridelen har jeg valgt ut sitater fra intervjuene som jeg finner interessante i forhold til det jeg tar for meg. Det kan være at uttalelsen støtter det synet jeg framlegger, er i motstrid til det, eller at det beriker framstillinga på en eller annen måte.

Når det gjelder punkt a), vil jeg påpeke at jeg analyserer casene og sitater fra meglerintervjuene kun ut fra materialet jeg trekker fram her i denne oppgava. Jeg kunne fått nærmere svar på respondentene sine syn enn det jeg får fram her, bl.a. ved å se svar som er gitt andre steder i intervjuet, og ved å se på intervjuet i sin helhet. En slik analyse er ikke med i denne oppgava.

I forhold til intervjuene og hvordan jeg bruker dem i oppgava, vil jeg si noe om begrepet validitet. Intern eller indre validitet går på om det jeg kommer fram til er gyldig, om det er riktig, om det er sant, om jeg faktisk måler det jeg tror jeg måler. Jacobsen hevder at man i samfunnsvitenskapen er i ferd med å gå bort fra synet at det finnes en sannhet man skal avdekke. I stedet handler det om å komme til en slags intersubjektiv enighet. Her i oppgava vil det innebære en enighet i forhold til fagfolk, dvs. det jeg har nevnt i forhold til faglitteratur jeg bruker. Videre vil svar fra respondentene i intervjuene gi en type validitet. Er det stor grad av enighet blant respondentene, gir det en støtte for et synspunkt eller en påstand. Som jeg har vært inne på, vil jeg nedtone validiteten jeg får fra intervjuene av de nevnte grunnene med antall personer intervjuet og ufullstendig bearbeidelse av intervjuene. Derimot vil informasjon fra intervjuene som gir en overbevisende argumentasjon, eller som innebærer synspunkter som overensstemmer med teori og empiri gjort i forhold til sammenliknbare felt, styrke validiteten. Som jeg sa over, jeg bruker teori som er framkommet i andre sammenhenger enn det jeg undersøker. Bekreftelse fra respondenter som er i tråd med annen teori og empiri, vil derfor styrke validiteten i å bruke denne teorien.

Når jeg i juni 04 skal framlegge denne undersøkelsen for meglere på en meglersamling, kan jeg få en respons fra meglerne kan si noe om "face validity" (Jacobsen, 2000 s.207) – om det jeg kommer fram til virker fornuftig og relevant for de andre meglerne.

Ekstern validitet, om funnene kan generaliseres, vil i denne kvalitative sammenhengen handle om det er mulig å generalisere funn til et mer teoretisk nivå. Testing om det jeg kommer fram til også gjelder for andre områder, blir utenfor denne oppgavas ramme.

Forholdet mellom nærhet og distanse blir det viktig å si noe om. At jeg forsker i en organisasjon der jeg selv har en tilknytning, har både fordeler og ulemper i forhold til validitet og reliabilitet, dvs. pålitelighet. Jeg er altså selv megler i konfliktrådet, og jeg har truffet de fleste meglere på meglingsmøter, noen kjenner jeg litt mer ved at jeg har prata med dem utenom disse møtene. Enkelte har jeg også meglet sammen med. Denne "forforståelsen" (Gadamer, 1972) respondentene har av meg, kan virke inn på hvordan de forholder seg i intervjuet, hva de velger å vektlegge, ting de sier og ikke sier m.m. Det at jeg skal bruke intervjuene i en oppgave, vil også kunne virke inn på respondentene, de veit da at det de sier kan bli framlagt til andre de kjenner og ikke kjenner, med den effekten det kan ha på hva og hvordan de sier ting - både positivt, de vil gjerne bidra, og evt. negativt, de tilpasser det som sies på en safe måte. En fordel ved at andre kjenner meg eller kjenner til meg, er at det kan gi mer trygghet i intervjusituasjonen. Dette kan bidra til større åpenhet, og kanskje bidra til at respondenten får kontakt med temaet og kanskje blir kreativ til å utforske temaet videre i selve intervjuet. Det at jeg er kjent med temaet megling, kan også være en fordel ved at jeg da har gjort noen erfaringer om hvordan ting kan forholde seg, jeg har noen antagelser som ligger til grunn for spørsmålene (se vedlegg 2), og jeg vil lettere kunne forstå hva respondentene mener og å følge opp det de sier, på en bedre måte enn jeg ville kunnet hvis megling og konflikthåndtering var ukjent for meg.

Videre vil jeg kunne virke inn på måten jeg samler og tolker dataene/det respondentene sier i intervjuene. Jeg kan bli "blind", at jeg leiter etter det jeg ønsker å finne, får de svarene jeg ønsker å få, selvoppfyllende profetier, at jeg med min tilnærming, mine spørsmålsformuleringer og mine nonverbale uttrykk i intervjusituasjonene, leder informanten dit jeg vil, og vanskeligere ser alternative måter å oppfatte på eller alternative vinklinger til temaet. I tillegg kommer hvilke "briller" jeg velger å fortolke med og hvilke teoretiske rammeverk jeg setter informasjonen inn i. Som et individ i en kultur på et gitt tidspunkt i en historisk utvikling, velger jeg et hermeneutisk utgangspunkt og vil derfor tydeliggjøre med en gang at hele min tilnærming vil i denne forstand være farget. Mitt håp er at jeg klarer å tydeliggjøre en del av denne "farginga", og at jeg ikke har som mål å skape en objektiv framstilling i positivistisk forstand. Selve begrepet stemning er jo dannet innenfor en kultur, og vil forandre innhold og mening etter som kulturen endrer seg.

Videre kan min kjennskap til temaet megling og til rollen som konfliktrådsmegler, gjøre meg "blind" i forhold til å overse forhold av betydning, eller at min forståelseshorisont er så preget av det å ha vært i miljøet i flere år, at det hindrer meg i å se ting på nye måter.

Denne nærheten til miljøet gjør altså at det jeg observerer blir preget av mitt ståsted, sannsynligvis i større grad enn hvis jeg hadde vært utenfor. (Repstad, 1993)

Jeg ser min rolle som å skifte holdning mellom nærhet til det jeg undersøker, som kan gi muligheter til å gripe hva det handler om, og å reflektere over både min egen rolle og over mine egne tanker. Refleksjon og analyse kan også bidra til å se det jeg undersøker i et større perspektiv og til å kunne se nye sammenhenger. I tillegg, ikke minst, som temaet antydde: Reflektere over min egen stemning i relasjon til respondenten. Jeg avslutta hvert intervju med et spørsmål om hvordan respondenten hadde opplevd intervjusituasjonen i forhold til stemning. Dette, for å være i tråd med det jeg forsker på: Hvis stemning har betydning i forhold til megling, er det sannsynlig at det også har betydning i forhold til intervjusituasjonen – med tanke på at det å reflektere og å metareflektere kan forhindre at stemning influerer ubevisst, på en uheldig måte.

Jeg har altså valgt en måte å forholde meg på som er i tråd med Repstad (1993). Jeg vil si at jeg skifter mellom deltaker og tilskuer-perspektivet (Skjervheim 1996), jeg er involvert, jeg er et ”medsubjekt”, og jeg er selv med på å determinere hva som skjer i intervjuet, angående temaet, men også på strukturelle og kulturelle forhold i organisasjonen, om enn i mindre grad siden meglerjobben er et verv og ingen fast stilling. Samtidig forsøker jeg å se temaet jeg undersøker, kulturen i organisasjonen, og også egen rolle, i et utenfra-perspektiv, eksentrisk posisjon, se fenomenene og handlingene som utspiller seg, på et fakta-nivå – med tilhørende fortolkninger og refleksjoner.

Jeg har sagt noe om valg av metode, og om svakheter og styrker i min tilnærming. Jeg har også sagt noe om egen rolle i organisasjonen. Den kvalitative analysen her vil ha en del svakheter utover de svakhetene jeg allerede har nevnt. Det ene går på intervjugrunnlaget, som består av tre personer, to kvinner og en mann. Det kunne vært ønskelig med et større utvalg for å sikre en viss bredde i datagrunnlaget. Selve analysen av datagrunnlaget har også svakheter, ved at kategoriseringen av data, kunne vært mer grundig og systematisert. Videre så har dataene mer informasjon i seg i form av tolkningsmuligheter og evt. mulige hypotesedannelser enn det jeg har tatt tak i. Allikevel: Jeg har sagt mye om hvordan jeg kan virke inn på respondentene, og jeg vil si at det også har gått motsatt vei. Jeg har vært i en prosess med å finne litteratur og å lage disposisjoner for oppgava samtidig som jeg har gjort intervjuene, og min oppfatning er at innholdet fra intervjuene har påvirket meg i litteraturvalg og i forståelsen av problemstillingen og hvordan den kunne løses. Med dette mener jeg ikke å frata meg ansvar for det jeg har skrevet, jeg mener mer å si at prosessen har vært en slags hermeneutisk spiral med gjensidig påvirkning.

Når det gjelder kritisk drøfting av sammenhenger som respondentene uttrykker, vil jeg forsøke å komme inn på det i drøftingsdelen. Som Kaufmann og Kaufmann (1998) påpeker, kan vi ha en tendens til å ville årsaksforklare eller attribuere fenomener ut fra hva som er mest iøynefallende for oss. Dette betyr at vi tillegger noe en forklarende effekt, mens det er mange faktorer vi ikke har oversikt over. Min oppgave blir da å tenke kritisk rundt de dataene og den informasjonen jeg får.

KAPITTEL 3 - Hva er stemning?

Som en innledning til temaet, og for å vise hvor vanskelig det er å gripe hva stemning er, gjengir jeg det en av meglerne sa i begynnelsen av intervjuet med tanke på likheter med meglings situasjonen:

:

”Jeg hørte et intervju med en skuespillerinne for noen dager siden i P2 og så sa hun noe som jeg merket meg og kom assosiasjoner til dette hvor hun sa at det er et eller annet som er helt uforklarlig, samme fremføring hver aften, ikke sant, (m.m) så er det bare at det er himmelig forskjell fra kveld til kveld, og noen ganger så er det et eller annet uforklarlig som skjer, at du får en egen kontakt, og det blir en helt egen atmosfære, og det er, som hun sa, det er et eller annet magisk, altså, som skjer”

Ja, hva er det som skjer, hva kan forklare denne forskjellen? Er det kontakten med publikum som fører til stemning, eller atmosfære, eller er det stemningen som fører til kontakt? Eller er kontakten i seg selv en stemning? Hva er i så fall denne kontaktstemningen? Som det ble

nevnt, at det skjer noe magisk, innebærer det kanskje at det blir vanskelig å finne ut av dette, at det er et tema som unndrar seg fagspråkets og vitenskapens termer.

I det følgende gjøres et forsøk, som kanskje i det minste kan si noe om rammer eller betingelser som øker sannsynligheten for at stemninger, og evt. magiske øyeblikk kan oppstå. Men først og fremst er denne undersøkelsen myntet på mer konkret og hverdagslig forståelse av stemningens betydning og hvordan stemningen evt. kan påvirkes - for å kunne si noe i forhold til anvendelse i megling. Først ser jeg det som nødvendig å tydeliggjøre hva stemning er, og hva slags forståelse av begrepet jeg legger til grunn for den videre drøftinga i oppgava. I valg av begrepsdefinisjoner, vil jeg være opptatt av hva som kan være nyttig for å forstå stemning knyttet til megling.

Stemning er et vanlig brukt ord i norsk dagligtale. Det brukes ofte for å beskrive en tilstand i en person eller om noe i omgivelsene. Vi kan for eksempel være i en god/dårlig stemning og vi kan oppleve stemning i et rom, i likhet med slik vi bruker ordet atmosfære. Stemning kan også vise til en mellommenneskelig opplevelse, eller opplevelse av et musikkstykke eller andre estetiske uttrykksformer.

En respondent fra intervjuene uttalte om hva stemning er:

”Stemning det er jo, nei det bli jo igjen bare hva som skaper det; holdninger, ord, lyd, altså det lydnivået du bruker på stemmen din, om du snakker normalt eller om du snakker hardt, eller om du snakker strengt, alt dette er jo med på å skape stemningen. Så hva stemning egentlig er, sånn, definere stemning, nei. Stemning, ... jeg tror jeg ender opp med summen av holdninger, kroppsspråk, stemme, ord som blir brukt”

Jeg kommer til å se begrepet 'stemning' i forhold til bl.a. 'følelse' og 'emosjon'. Som jeg kommer inn på, går det i noen sammenhenger an å atskille dem fra hverandre, andre ganger er innholdet i disse begrepene mer sammenvevd. Dette handler også om forskjellige begrepsdefinisjoner ut fra forskjellige perspektiver og teorier. I forhold til en del av litteraturen jeg bruker, vil det som sies om følelser eller om emosjoner også kunne gjelde for stemning. Det er ikke alltid jeg oversetter, med det mener jeg at noen steder bruker jeg begrepene 'stemning', 'følelse' og 'emosjon' om samme type fenomen. For eksempel bruker Cato Wadel (1996) konsekvent ordet følelse (kapittel 3.2.2), mens jeg tolker ham dit hen at følelse hos ham viser like mye til følelsesopplevelsen i stemning som til følelsesopplevelsen i emosjon. Jeg tror og håper du som leser klarer å se ut fra sammenhengen hvilke betydninger som gjelder.

Når jeg skriver generelt om stemning i oppgava, bruker jeg begrepet i entall. Dette begrunner jeg med at vi ofte merker en stemning av gangen. Det er mulig vi kan oppleve flere stemninger samtidig, inni oss eller rundt oss, men jeg vil tro at det er mer vanlig å ha flere tanker, følelser eller behov samtidig enn stemninger.

3.1 Stemning i forhold til forskjellige menneskelige evner og funksjoner

Under individorienterte faktorer, mener jeg faktorer som først og fremst handler om funksjoner i individet. Jeg vil se disse faktorene i sammenheng med stemning, for eksempel samvariasjon, årsakssammenheng, evt. begrepsklargjøring, og se på hvordan 'stemning' skiller seg fra, men også har likheter i forhold til, andre beslektede begreper og fenomener fra psykologien.

Etter en enkel begrepsdefinisjon i forhold til Britannica ordbok i forhold til stemning, går jeg over til relaterte fenomener og begreper som 'følelse' og 'emosjon', og derfra går jeg over til å se stemning i forhold til disse og andre fenomener. Derfra forsøker jeg å gi et helhetlig bilde av hva stemning er og hvordan forstå dette fenomenet.

Jeg skal ikke gå inn på alle betydningene av ordet stemning fra Britannica ordbok (fra internett, 2004), men jeg nevner noen av de mest sentrale, og nå først de som knytter seg til en individorientert forståelse:

1. "A conscious state of mind or predominant emotion" - man kan være i en bestemt stemning, for eksempel oppstemt eller tung.
2. "A receptive state of mind predisposing to action" – for eksempel å være i stemning til å danse eller i en stemning for å snakke personlig

Siden jeg her vil rette fokus mot stemningsbegrepet som noe inne i en person, altså det vi legger i begrepet 'stemningsleie', blir punkt 1. av definisjonene over mest i tråd med dette. Jeg avgrenser oppgava og stemningsbegrepet ved å ikke ta med det motivasjonelle aspektet i definisjonen av stemning, altså jeg tar ikke med betydningen å være i stemning til å gjøre noe.

Jeg vil utdype definisjon 1. noe mer ved å si noe om hvilke komponenter en stemning innehar. Thayer (1996) nevner at både fysiologiske og psykofysiologiske prosesser er involvert. I dette inngår den fysiske kroppen, kognitive prosesser og følelsene vi opplever ut fra disse fysiologiske og kognitive prosessene.

Jeg lar dette stå som en foreløpig innledning på temaet stemning. Som vi skal se etter hvert, ønsker jeg i forbindelse med det relasjonsorienterte perspektivet, en utvidelse i forhold til disse definisjonene.

3.1.1 Hvordan opplever vi stemning?

Jeg spør en av meglerne om stemningene i to forskjellige situasjoner som vedkommende har beskrevet i forhold til part som hadde motstand mot å møte til megling. Den ene situasjonen er preget av forståelse og oppfordring til å se muligheter i megling, den andre er preget av trussel om at politiet får saken hvis ikke det blir megling.

"du kan nesten si at rommet skifter farge, da, e når du tar den første, så, så er det noe sånn mykt, mykt i rommet ikke sant, (...)jeg signaliserer at her er det (...) forståelse (m-m) her er det er viss godhet ute og går, romslighet, (m-m) den andre holdningen er jo noe med at e her er det liksom ikke følelsene som teller noe i det hele tatt, her er det kun reglementet som avgjør det."

Kaufmann & Kaufmann (1998) beskriver den kvalitative opplevelsessiden av emosjoner som selve kjernen i den emosjonelle tilstanden, selv om emosjoner også har kognitive komponenter. For stemninger vil opplevelsessida bli enda viktigere slik jeg ser det, siden det kognitive er mindre framtrædende enn i emosjoner (Fridja, 1993).

Å beskrive opplevelse i vitenskapelig eller filosofisk terminologi, har sine begrensninger. Fenomenologien er vel en av de tilnærmingene som har vært mest opptatt av dette opplevelsesaspektet (Bastian 1988). Jeg vil bruke musikken som eksempel på denne

opplevelsessida av stemning; som Bastian uttrykker det om forholdet mellom musikk og kjærlighet i Mozarts fløyte- og harpekonert: ”Tonene ligner ikke kjærlighet, de formidler kjærlighet” (s.127).

Langer, som skriver om estetikk og filosofi, beskriver kompleksiteten ved opplevelsesaspektet slik:

”The ways we are moved are as various as the lights in a forest; and they may intersect, sometimes without cancelling each other, take shape and dissolve, conflict, explode into passion, or be transfigured. All these inseparable elements of subjective reality compose what we call the ‘inward life’ of human beings.” (Langer 1965, s.253)

Langer mener disse opplevelseskvalitetene ikke kan uttrykkes i ord:

“It (den ekspressive form, kunst) is unspeakable, ineffable, according to practically all serious philosophical theories today, it is unknowable.” (s. 253) og videre: ”The art symbol (den ekspressive form) is the absolute image- the image of what otherwise would be irrational, as it is literally ineffable: direct awareness, emotion, vitality, personal identity – life lived and felt, the matrix of mentality.” (s. 258)

Vitenskapen prøver å begrepssette disse virkelighetene, men hun mener den begynner å nå en grense til det ubrukelige i sin forenkling. Betyr dette tilsvarende begrensning i hva jeg kan finne ut eller ha belegg for om stemning i denne oppgava? Jeg, og leseren også, får ha dette i bakhodet når jeg bruker forenklete begreper og navnsetting i forhold til stemning. Vi er inne på en diskusjon som vitenskapsfilosofisk vil kunne være mellom en positivistisk tilnærming og en eksistensiell eller fenomenologisk tilnærming.

Hvorfor jeg tar med det musikalske element ved stemning, er for å ikke glemme det som kanskje er kjernen i stemning: En opplevelseskvalitet. Denne opplevelseskvaliteten av stemning er lett å miste av syne i et fokus på sammenhenger; hva som skaper stemning, hva stemning skaper og hvordan forholde seg. Stemning forsvinner også lett ved begrepssetting i fagtermer, slik jeg i stor grad gjør her i oppgava. Ut fra IVK er det å diagnostisere og å sette merkelapp på ting, en måte å fjerne oss fra oss selv på. Sånn sett blir IVK i tråd med det jeg her har skrevet om musikk: I stedet for å analysere musikken, uttrykker man hva man føler når man hører musikken.

Mitt poeng er at det musikalske, og det musiske (Bjørkvold,1998) elementet tydeliggjør det levende aspektet ved stemning, den nonverbale delen, den delen som vises i kroppsspråket. Dette gjelder både når vi er bare i det nonverbale – for eksempel i tilstedeværende, innlevende lytting, og når vi er verbale. Som Bråten (1998) påpeker: Vi er mest opptatt av det nonverbale når det ikke samsvarer med det vi sier. Hans poeng er at det nonverbale er like mye tilstede når det er samsvar mellom det og det verbale. Som jeg har vært inne på, stemning uttrykkes tydeligst i det nonverbale, og det musiske tydeliggjør hva slags fenomen stemning er. Å uttrykke og å lytte til stemning er noe vi gjør hele tida, gjerne på et ubevisst plan. Ut fra en fenomenologisk synsvinkel er derfor det musiske som tilnærming til stemninger noe som ivaretar og ikke reduserer hva stemning er.

3.1.2 Hvordan registrerer vi stemning?

3.1.2.1 Informasjon via observasjon av den andre

Jeg har hittil nevnt eksempler på stemning i betydning 'stemningsleie', for eksempel oppstemt eller nedtrykt. Dette kan observeres ut fra den andres atferd eller fra mimikk, gester, dvs. hvordan den andre uttrykker seg verbalt og nonverbalt.

I IVK-modellen er dette trinn 1

3.1.2.2 Informasjon via resonans i egne følelser og stemninger

Følelser og stemninger kan smitte, jfr. det relasjonelle perspektivet, det innebærer at enkelte følelser og stemninger en opplever kan være en resonans fra den andres, dvs. de(n) andre parten(e)s følelser og stemninger. Ved å bevisstgjøre hva som tilhører en selv og hva som tilhører andre, bl.a. ved å tolke situasjonen og hva som er rimelig å anta, er det mulig å få informasjon om de(n) andres følelsesmessige tilstand (Schibbye, 1988, Petzold, 2003).

3.1.2.3 Informasjon via en annen persons utstråling

Et annet aspekt av begrepet stemning omhandler noe energimessig eller aura som et menneske kan utstråle. Butt (1999) skriver: "When it is said that people have an 'aura' about them, what is often meant is that they express something we cannot define, but none the less feel the weight of". Han mener personen sender ut informasjon, som kanskje ikke er reflektert over.

Litteratur fra bl.a. healing, mener at en kan jobbe bevisst med slike energier, og her hevdes det at energiutstråling fra mennesker kan gi utrolig mye informasjon om personen (Gamborg, 1990). Hvis det er slik at vi tar inn mye informasjon fra andre gjennom energifeltet til en annen person, vil det si at megler får mye slik informasjon om partene i en meglings situasjon, kanskje ubevisst.

3.1.3 Hvordan skille stemning fra emosjoner og følelser?

3.1.3.1 Emosjoner

Emosjoner har, i følge Lyons (1980), følgende kjennetegn:

- oppfatninger om en foreliggende situasjon, et objekt som vi oppfatter via vår persepsjon og fortolkning. For eksempel en hund som løper mot en med åpen munn og en fortolkning at hunden kan bite
- vurdering av hvordan det vi oppfatter er for meg. For eksempel: Hunden, og det den kan gjøre mot en selv, vurderes som farlig
- et ønske, ønsket kan være å komme seg unna
- fysiologiske forandringer (fysiologiske reaksjoner som adrenalinutskillelse, endring i blodomløp, pusten, muskelspenninger m.m.)
- følelsesopplevelse som er en registrering av de fysiologiske forandringene, i eksemplet her for eksempel redsel
- atferd, for eksempel å løpe bort

Lyons mener vurderingen og de fysiologiske forandringene er nødvendig betingelser, og vurderingen må komme forut for de fysiologiske forandringene for at tilstrekkelige betingelser er tilstede for å kalle noe en emosjon.

Jeg skal ikke gå inn på å diskutere forskjellige teorier om emosjoner, ³ de varierer i hvilke kjennetegn de legger vekt på og hvordan de kan forstås. Jeg tar med teorien til Lyons fordi den viser noen tydelige kjennetegn på hva emosjoner består av, og som kan være nyttig i forhold til den seinere begrepsavklaringa i forhold til stemning.

³ For videre lesing om emosjoner: Gnoth, Zins, Lengemueller and Boshoff 2001, s. 156-158,

Som vi ser inneholder denne begrepsdefinisjonen av emosjoner mange forskjellige funksjoner i mennesket.

3.1.3.2 Følelser

I dagligtalen bruker vi ofte følelser og emosjoner om hverandre. Som nevnt over, begrenser Lyons begrepet følelse til selve følelsesopplevelsen, altså noe vi merker ved introspeksjon, noe vi kjenne inni oss.

Denne avgrensningen stemmer overens med den avgrensning Gnoth/Zins/Lengemueller & Boshoff gjør(2001).

Andre teorier vil si at følelsesopplevelsen er noe mer og av en annen kvalitet enn bare de fysiologiske forandringene, spesielt hvis vi tenker på følelser knyttet til kunstopplevelse eller til kjærlighet. Selve måten å oppleve verden på endres (Eksistensialismen ved Sartre Emotions (1971) og fenomenologien ved Merleay Ponty, (Butt, 1999).

Rosenberg bruker ikke begrepet stemning i sin modell. IVK handler om å ta ansvar for følelsene våre ved å beskrive følelsene i rene følelsesopplevelsestermer, for deretter å knytte dem til behov. Jeg har grunn til å påstå at det i IVK gjelder det samme for stemning som for følelser, for i listen over følelsesord, er mange av ordene like mye beskrivelse på stemning bl.a. lettet, pessimistisk, livlig (Rosenberg 2001). Andre eksempler: ”Jeg føler meg morgenfrisk” eller ”Jeg føler meg mismodig” – som beskriver stemning mer enn av følelse.

3.1.3.3 Emosjoner og stemning

En tilnærming til å finne fram til hva stemning er, er å se på forholdet mellom stemning og emosjoner. Lormand (1985) nevner fire forskjellige hovedsyn på dette. De to første ser på stemninger og emosjoner som to helt forskjellige fenomener:

- a) stemning er summen av emosjoner på et gitt tidspunkt (summeringsteori)
- b) stemning er en predisposisjon for bestemte emosjoner (forhåndsbetings-teori)

De to neste teoriene ser på stemninger og emosjoner som to like fenomener, forskjeller går på at:

- c) stemning varer lengre og har lavere intensitet enn emosjoner (varighetsteori)
- d) stemning viser til verden som helhet og ikke til et bestemt objekt, mens emosjoner viser til noe konkret, til et objekt, til det partikulære (generaliseringsteori)

Bloch (2002) viser til forskning som støtter både a) og b), og hun framhever at det er et dynamisk, gjensidig forhold mellom emosjoner og stemning. Gnoth, Zins, Lengemueller and Boshoff (2001) viser til forskjellig forskning, og de konkluderer med at det ikke kan utledes resultater som entydig gir belegg for en av teoriene. Forskingen gir delvis motsetningsfylte empiriske resultater og går ut fra forskjellig begrepsbruk.

Ut fra definisjonen av emosjoner ovenfor (Lyons,1980), vil jeg si at beskrivelsene av de forskjellige trinnene i konfliktrappa langt på vei beskriver forskjellige emosjonelle tilstander, i hvert fall når man kommer lengre ned på trappa. Stemninger blir ikke nevnt spesielt i denne modellen av Glasl (1996), og selv om det er stemninger som også er aktive i de forskjellige

stadiene av trappa, vil jeg tro at de ofte overdøves av emosjoner etter hvert som en kommer nedover trappa. En kunne allikevel tenke seg en utvidelse av modellen ved å ta med stemningselementet, der forholdet mellom stemning er som i punkt b) over, se også Væstfjell (2002) om stemning som forutsetning for emosjoner. Dette innebærer at stemningene i de forskjellige trinnene kan være helt avgjørende som grunnlag og forutsetning for emosjonene som de forskjellige trinnene er preget av. En kan også tenke seg at stemningens økte varighet i forhold til emosjoner, punkt c) over, gjør at stemningen tar over ”styringa” i forhold til emosjonene i måten å oppfatte den andre part på. Se ’Tanker, attribusjoner og stemning’, kapittel 3.1.7 nedenfor, for mer om dette.

3.1.3.4 Følelser og stemning

Slik jeg definerer følelser her, som en rein følelsesopplevelse uten kognitive/tankemessig innhold, evt. selve fornemmelsen av de fysiologiske forandringene, likner dette på stemning siden det, i følge mye av litteraturen på området (se Lormand over) ikke har objekt. I forhold til varighet og intensitet vil det samme gjelde for følelser som for emosjoner og stemning, se over.

3.1.4 Kropp og stemning

Thayer (1996) nevner de fysiologiske prosessene i stemning ved siden av de psykofysiologiske. Han vil ikke gi noen årsaksforklaring på hva som skaper en stemning, og han mener vi heller ikke har funnet den fysiologiske delen av årsak til stemning. Han nevner endorfiner og andre neurotransmitter som mulige viktige fysiologiske faktorer, samtidig antyder han et helhetlig syn på kroppen, at mange fysiologiske prosesser virker sammen.

Som vist i teorien til Lyons over, er emosjoner nært knyttet til ulike fysiologiske reaksjoner. Disse reaksjonene beskrives i Kaufmann & Kaufmann (1998 s. 76) som knyttet til det autonome og endokrine systemet, hormoner og nerveledningssubstanser. Jeg skal ikke begi meg inn på å beskrive de fysiologiske reaksjonene i stemning, stemthet og rapport, jeg nøyer meg her med å tydeliggjøre at det er en nær og viktig sammenheng mellom stemning og det fysiologiske.

3.1.5 Motivasjon, behov og stemning

Behov som er aktivert når vi persiperer, vil også påvirke våre opplevelser (Kaufmann & Kaufmann, 1998). Dette innebærer at hvilke behov som er nærværende i en megling, tilfredsstilte eller utilfredsstilte, både hos megler og partene, vil kunne virke inn på stemning.

Det er ikke så lett å forklare atferd forårsaket av stemning som motivasjonelt betinget eller som følge av en intensjon, siden stemning ikke har tydelige mål i seg. Det betyr ikke at ikke stemning kan påvirke atferd, se nedenfor: ’Atferd og stemning’, kapittel 3.1.8.

Vi kan tenke oss at stemningene, i likhet med følelser, kan knyttes mot behov. I eksemplene ”Jeg føler meg morgenfrisk” eller ”Jeg føler meg mismodig” kan da knyttes til behov, i det første eksemplet er behovet for søvn og evt. for livsenergi er dekket, og i det andre kan det være at behovet for håp og positive forventninger, eller behov for støtte eller forståelse, er udekket.

Ut i fra IVK ligger det en motivasjon innbakt i stemningen: Er det er ubehagelig stemning, har vi sannsynligvis en motivasjon til å handle slik at stemningen endrer seg. Når vi opplever en god stemning, er det et eller flere behov som er dekket, da har vi kanskje ikke motivasjon til å

endre noe, men vi kan ha motivasjon til å opprettholde det som bidrar til den gode stemningen, evt. til å forhindre det som kan true den gode stemningen.

En megler uttalte: *”Stemningen, den gode vilje, ønsket om å få til en løsning, respekten for et annet standpunkt, det har veldig stor betydning for å hindre at en konflikt går i vranglås og blir umulig å gjøre noen ting med.”*

Her knyttes stemning til motivasjon, som igjen knyttes til følger for meglingsprosessen.

3.1.6 Hukommelse og stemning

Hukommelsen kan virke inn på stemning ved at stemning er aktivert i forkant av for eksempel et meglingsmøte, og pga. stemningers forholdsvis vedvarende karakter kan den være aktiv også i meglingsmøtet, selv om den altså kan være knyttet til en helt annen sammenheng.

En annen måte hukommelsen kan virke inn, er at noe i meglingssituasjonen vekker assosiasjoner som utløser en annen stemning, også selv om assosiasjonene ikke er knyttet direkte til det som måtte skje på møtet, jfr. skjemaorientert persepsjon og kunnskap, Kaufmann & Kaufmann (1998).

Det er gjort forskning på hvordan stemning påvirker sosiale bedømminger (social judgemnets). Det er videre forsket på hvordan en aktivert stemning også aktiverer andre tilsvarende stemnings-relaterte hukommelsesstrukturer (Bower, 1991, i Forgas & Vargas 2000).

Hukommelse får derfor betydning for ’tanker, attribusjon og stemning’, se kapittel 3.1.7.

3.1.7 Tanker, attribusjon og stemning

Hvordan er forholdet mellom stemning og tanker/kognisjon, er stemning årsak til kognisjon eller omvendt?

Lorman skriver at stemning kjennetegnes ved sin gjennomtrengende karakter, og at stemningen kan ha avgjørende effekt på ens mentale tilstand (Lorman, s.389). Videre skriver han: “Moods seems to affect consciousness more than emotions do” (Lorman 1985 s. 392).

Fra et kognitivt orientert perspektiv, skriver Haugeland (sitert i Lorman s.403):

“Moods permeate and affect all kinds of cognitive states and processes, and yet, on the face of it, they do not seem at all cognitive themselves. This suggests, at least until someone shows otherwise, that moods can neither be segregated from the explanation of cognition, nor incorporated into a Cognitivist explanation” (Haugeland, J. (1978). The nature and plausibility of cognitivism. In: Behavioral and Brain Sciences, pp 215-260).

Ut fra hjerneforskning, vises det at det er en toveiskommunikasjon mellom hjernebarken (den bevisste delen av hjernen) og det limbiske system (der emosjonene sitter), men at det er flere forbindelser fra det limbiske system til hjernbarken enn omvendt, noe som kan tolkes som at emosjonene påvirker tankene mer enn omvendt. Men dette er det mye uenigheter om.

Kognitivt orienterte forskere vil si at kognitive strukturer gir forutsetninger for emosjonell aktivering. Noe liknende problematikk vil gjelde for stemninger også.

Schachter & Singer utførte et eksperiment der de i en eksperimentgruppe som fikk adrenalin uten å vite at det var det de fikk, vurderte en situasjon mer negativt enn de i kontrollgruppene gjorde. (Roediger, 1984)

Forsøket blir brukt som belegg for at vi rasjonaliserer og attribuerer vår følelsesopplevelse til å passe med situasjonen vi er i, dvs. at vi tolker situasjonen og den sosiale konteksten på en måte som begrunner den følelsesmessige opplevelsen vi har. Disse forsøkene handler om at vi har en tendens til å skape et objekt for vår følelsesopplevelse. Samme tendens kan være tilfelle for stemning: At vi også her har en tendens til å rasjonalisere den til noe i omgivelsene eller i situasjonen vi er i. Det er mulig at fysiske forandringene som adrenalinnet skapte, like mye kan betegnes som stemning som følelse, siden adrenalinnet gir en opplevelse uten objekt. I tilfelle kan forsøket tolkes som en bekreftelse på at stemning påvirker våre vurderinger og tanker – som igjen kan få betydning for atferd.

I forhold til Ikkevoldelig Kommunikasjon, kan forsøket forstås slik: Vi har en tendens til å begrunne våre følelser med årsaker utenfor oss selv. Dette innebærer å ikke ha kontakt med egne følelser og behov. IVK handler om å ta ansvar for følelsene våre ved å beskrive følelsene i rene følelsesopplevelsestermer, for deretter å knytte dem til behov. Jeg har grunn til å påstå at det i IVK gjelder det samme for stemning som for følelser, for i listen over følelsesord, er mange av ordene like mye beskrivelse på stemning bl.a. lettet, pessimistisk, livlig (Rosenberg 2001).

I sosialpsykologien er det gjort mye forskning på hvordan vi attribuerer. Jeg vil her nevne aktør-observatør effekten, at vi har en tendens til å tolke (attribuere) andres atferd som forårsaket av disposisjoner ved personen, dvs. indre faktorer, mens vi forklarer (attribuerer) egne handlinger ut fra situasjonen, dvs. ytre årsaker.⁴ Dette betyr ikke at alle gjør det, og heller ikke at vi gjør det alltid, men en tendens. Hvis vi overfører det til meglings situasjonen, får vi at når partene er i konflikt, kan de ha en tendens til å attribuere det negative som skjer mellom dem til negative personlighetstrekk ved den andre. Det er heller ikke usannsynlig at negative emosjoner (og stemninger, jfr. 'stemningsleie') i en part, kan være utholdelige, og dermed, som en forsvarsmekanisme eller forsvarsstrategi, projiseres over i den andre personen (Schibbye, 1988). Det kan også fortsette videre, til at den andre tar over i seg denne projeksjonen, lever den ut, som selvoppfyllende profeti, dvs. at det foregår en proaktiv identifikasjon.

Konflikttrappa handler mye om attribusjon. Jo lengre ned trappa, jo mer fjerner partene seg fra det uenighetene i konflikten egentlig handler om. De går over til å attribuere problemet/konflikten til negative trekk ved de(n) andre parten(e), og videre nedover trappa til å rettferdiggjøre voldelig atferd mot motparten(e). Å komme seg oppover trappa igjen, kan innebære å slutte med den voldelige atferden, men endring av attribusjonen kan være like viktig for å de-eskalere konflikten.

Kaufmann & Kaufmann (1998, s. 137) nevner at vårt humør har stor innvirkning på vår persepsjon og våre vurderinger. De viser til forskning av Isen & Baron (1991) på når man er i

⁴ Kritik av denne forskningen, går på at den er tilpasset Vesten, og vestlig kultur, mens den framstilles som almenmenneskelig. Forsøk gjort bl.a. i India viste at der var tendensen at de også attribuerte andres atferd til situasjonen (Flick, 1998).

godt humør, er man mye mer tilbøyelig til å oppleve sine medarbeidere på en positiv måte enn når man er i dårlig humør.

Jo mer uvanlig en situasjon er, jo større innflytelse har stemning på hvordan vi vurderer situasjonen (Forgas 1999, i Forgas& Vargas 2000)

I forhold til megling, kan en tenke seg muligheten av å endre stemning ved å endre egne eller ved å påvirke andres måte å tenke på eller attribuere på, eller en kan tenke seg motsatt vei: Endre egen stemning eller påvirke andres stemning slik at tankene endrer seg – jfr. at stemning endrer kognisjon og tanker.

3.1.8 Atferd og stemning

Stemning som atferdsforklaringer blir lett sirkelforklaringer: Per har "kort lunte" og er oppfarende fordi han er i dårlig humør, og vi tolker at han er i dårlig humør fordi han har kort lunte og er oppfarende.

Hvis atferden forklares ved noe i situasjonen, for eksempel at det er for mye å gjøre til at Per rekker over alt, og at dette er årsak til stemningen, innebærer det å si at stemningen har et objekt. I definisjonen jeg har valgt her, at stemning er uten objekt, blir det riktigere å si at han da handler ut fra en emosjon, som har et objekt, for eksempel sinne og frustrasjon over alt arbeidet som gjenstår.

Allikevel kan stemning ha effekt på atferd, via den effekt stemningen har på følelser, emosjoner og på kognisjon/attribusjon.⁵

3.1.9 Ånd, dyder og stemning

Med ånd tenker jeg på en egen opplevelseskvalitet, evt. en energi eller en tilstand preget av tilstedeværelse, åpenhet både innad og til omgivelsene og på transcendent opplevelser. Religiøse opplevelser kan inngå her, kunst- og naturopplevelser, men også dyder som medfølelse, respekt og empati; som nærværende kvaliteter i både kroppen, i kroppsspråket, i følelsene og i tankene.

Denne forståelsen av stemning ble i et intervju uttrykt slik: *"Når vi snakker om gode stemninger, så snakker vi ofte om følelser for hverandre og at vi føler omsorg, kjærlighet, og det å kunne føle at den andre har fremgang, altså, at det er ivaretagende, altså, mer en sånn voksen samværs måte som går på modenhet"*

Siden disse opplevelsene inkluderer en åpenhet, dvs. en kontakt og relasjon både innad og utad, velger jeg å si noe mer om noen av disse kvalitetene, de som kan være relevante for megling, under kapittel 3.2: 'Relasjonell forståelse av stemning.'

3.1.10 Personlighet, holdning og stemning

Temperament, gener og personlighetstyper har innvirkning på hvilke stemninger man opplever, og hvordan man opplever dem. I forlengelse av dette, vil stemningen påvirke hvilken holdning en har til seg selv og til omgivelsene (Gnoth et.al. 2001). I denne

⁵ Attribusjonsteori er en del av sosialpsykologien som behandler hvordan vi årsaksforklarer forskjellige indre (bl.a. emosjoner) og ytre tilstander og hendelser.

sammenhengen vil jeg nevne en type differensiering, forskjellen mellom en statisk og en dynamisk orientert person. Forskning på dette er gjort på bakgrunn av Lewin (1942) og hans tanker om at spenning (indre, kroppslig, tension) skapes i situasjoner der personen føler udekkede behov.

En statisk orientert person vil for eksempel ved trøtthet og mangel på konsentrasjon rette oppmerksomheten innover og vil respondere indifferent eller veldig langsomt på et stimulus eller en hendelse. Denne personen har ofte lav selvtillit, og kan bygge denne opp symbolsk eller gjennom å mestre.

En dynamisk orientert person er i harmoni med omgivelsene, er i god stemning, og er motivert til å respondere og å være interessert i det som skjer rundt en. Denne personen viser mer problemløsningsatferd ved indre spenning og udekkede behov. (Gnoth et.al., ibid)

Det kan lett tolkes at det å være dynamisk er bra og det å være statisk er dårlig. Jeg skal ikke ta stilling til det her, poenget er at personlighetsfaktorer virker inn, og at det også vil kunne ha betydning for parter i megling.

Likheter med det å være dynamisk orientert, er det til Csikszentmihalyi (1990) som bruker begrepet 'flow' i forhold til det å mestre utfordringer og å være i harmoni med omgivelsene. Han ser på vår søken etter behag som en følelse som kommer når vi er i en situasjon av optimal opplevelse, vi jobber mot noe som har en verdi i seg selv. Vi er i kontakt med omgivelsene, ikke selvopptatte. Hvis vi ser på det han legger i begrepet 'flow' som en type stemning, betyr det at den gode, harmoniske stemningen oppstår når det er en balanse mellom ferdigheter eller mestringssevne og utfordringer. Er utfordringene for store i forhold til hva vi kan klare, opplever vi frykt eller angst. Er utfordringene for små, opplever vi kjedsomhet. Stemningen, 'flow', er altså et uttrykk for i hvilken grad vi får brukt oss selv på en god måte. I denne teorien ligger det at vi genetisk sett er motivert for å bidra til å videreføre arten vår, og at behaget kommer når vi gjør dette optimalt. Ubehaget kommer når vi er utenfor dette optimale området.

Denne modellen på 'flow', kan forstås i sammenheng med stressforskning som sier at det er "personens subjektive tolkning og bedømmelse av begivenhetene som bestemmer om begivenhetene er stressende eller ikke" (Kaufmann & Kaufmann, 1998 s.85). De bygger dette på forskning av McGrath og Lazarus som definerer stress som opplevelsen av mulighet eller trussel. "Opplevelsen av mulighet er en positiv form for stress som kan skjerpe oppmerksomhet, motivasjon og ytelse"(s.84) – og vi kan se likheter til Csikszentmihalyi sitt begrep om 'flow'.

En konsekvens i forhold til megling, kan være at parter er i dårlig stemning, fordi de er forhindret fra å kunne bidra, og at de grunnleggende sett ønsker å komme tilbake til 'flow', dvs. til et optimalt nivå av utfordringer i forhold til ferdigheter og utfordringer, dvs. optimalt mestringsnivå, og at de dermed kan oppleve positivt stress. Vi skal seinere se på hva megleren kan bidra til i dette.

Vi har her kommet fram til en innfallsvinkel til stemning som går ut over

- stemning som noe bare inni oss
- stemning som god/dårlig i forhold til "objektive" forhold

Med det siste mener jeg at stemning ikke knyttes til hvordan vi "objektivt"/"ytre" sett har det, hvis det hadde vært slik skulle for eksempel alle som har dekket grunnleggende behov, ha god

stemning. Ut fra Csikszentmihalyi er stemningsopplevelsen, dvs. 'flow', relativ, altså vår yteevne i forhold til den situasjonen vi er i. Ut fra Maslow og hans modell om behovshierarki, kan dette forstås ut fra det øverste behovet, selvrealiseringsbehovet. Hos Csikszentmihalyi, inngår vår søken etter behag og 'flow' i våre genetiske refleks-responser, og dermed ser han, slik jeg tolker han, på dette aspektet eller behovet som mer grunnleggende enn det Maslow gjør.

I dette individorienterte perspektivet på stemninger, har jeg nevnt forskjellige aspekter ved individet (tanke, følelse m.m.) som kan bidra til å belyse og forstå stemning, og som også kan si noe om hvordan stemning evt. kan endres. Noen tydelig årsaksforklaring mellom disse aspektene, er vanskelig å si sikkert, det som er mer tydelig, er at de virker sammen. Det betyr for eksempel at bestemte emosjoner og også bestemte stemninger kan knytte til seg bestemte måter å tenke på, slik som jeg bl.a. viste med attribusjoner i forhold til konfliktrappa, kapittel 3.1.7. Jeg har også innenfor dette perspektivet nevnt musikken som bilde på en nonverbal uttrykksmåte, som kanskje uttrykker stemning mer direkte enn noe annet. Jeg har poengtert viktigheten av dette opplevelsesmessige aspektet, så ikke vi ender med analyser og antakelser om sammenhenger og glemmer alle nyansene og kvalitetene som ligger i stemning. At jeg har gått såpass grundig inn på disse forskjellige aspektene eller individorienterte faktorene, er med tanke på å få en bevissthet omkring kjennetegn på stemning, og videre: Når det viser seg at en del av faktorene inntreffer samtidig, kan det være at det å påvirke en faktor, også vil gjøre noe med en annen. I forhold til stemning blir det: Kanskje vi kan påvirke stemning direkte, men kanskje vi også kan påvirke den indirekte, ved å endre kognisjon eller attribusjon (tanker), ved å påvirke følelsene og stemningene ved for eksempel musikk, eller ved å påvirke det kroppslige, bevege seg, strekke på seg m.m. Jeg kommer inn på disse spørsmålene i det følgende underavsnitt.

3.1.11 Stemningsforandring ut fra det individorienterte perspektivet, hvordan skjer det, og hvordan kan megler bidra konstruktivt?

I forhold til aktør-observatør effekten kombinert med forståelsen ut fra konfliktrappa, se kapittel 3.1.7, kan en i en negativt følelsesladet situasjon tenke seg at det å endre sin attribusjon av andres atferd fra disposisjonelle til situasjonelle årsaker også gjør noe med stemning. Hvis en i stedet for negativ attribusjon, lever seg inn i den andre ved kognitiv forståelse (tar den andres perspektiv) og følelsesmessig innlevelse, gir dette en endring av holdning fra objektgjøring av den andre til respektfull tillitsskapende holdning (se kap. 3.1.9) – med tilhørende endring av stemning og opparbeiding av stemthet, se kap. 3.2.2

I megling kan dette skje ved at megler lever seg inn i den ene partens opplevelse av sin situasjon, og at denne holdningen kan smitte til den andre parten. En kan også tenke seg at hvis megler klarer å være i en stemning, eller klarer å utstråle en stemning av tillit, trygghet og håp, vil dette kunne smitte til partene. Dette stemningsaspektet vil kunne påvirke partenes forståelse og attribusjon i forhold til hverandre til at det blir lettere å få til konstruktiv dialog.

Men er det mulig som megler å skape stemning bevisst? En av meglerne mente det, og hun framhevet som eksempel hvor viktig ømhet er i det å få til en stemning av forsoning. For å få tak i hvordan denne ømheten skapes, spør jeg:

- *er det ømhet som fører til stemninga, eller er det stemninga som fører til ømhet ?*
”Jeg tror at det er veldig mye meglerens ømhet som gir en stemning (ok) jeg tror du er virkelig leverandør av stemning

- *ok, det er viktig dette her!*
- ” ja! det tror jeg er helt vesentlig altså”*
- *det vil si at vår forberedelse, skal kanskje være noe helt annet enn å tenke igjennom (m.m) saken [meglernesaken], det kunne kanskje like godt være en (ja) forberedelse ”i stemning”*
(det som står i parentes, er innskutte ord eller setninger fra den som ikke har ordet, det som står med slik parentes [], er mine tilføyninger)

På spørsmål om hun kunne utdype hvordan man kan forberede seg på det å skape stemning, svarer hun:

”Jeg tror at , jeg tror liksom at du forbereder deg veldig mye med at du ikke har bare akkurat den saken der [meglernesaken], men det er noe med å holde dine egne kanaler åpne, jeg kan tenke meg at hvis, hvis jeg tok en likegyldighetspille, (...) av en eller annen grunn, ikke orket all verdens følelser og sånn (...) at da ville ikke jeg ha den evnen lenger, at da ville jeg ha stengt av for de der kanalene (ja), så du må jo selv være sårbar”

- *ok, så utgangspunktet er at du sjøl har en åpenhet (ja),(...) og det gjør at du fanger opp andres signaler (ja), men det er først når andre fanger opp at du (...) fanger opp(...), det er da det skjer noe med stemninga (ja) (...)?*

”Jeg mener at det skjer når de ser, at jeg har fanger opp deres sårbarhet og at jeg reagerer med ømhet tilbake, reagerer med å vise at dette gjør også meg vondt.”

Eksemplene sier noe om hva stemningsskift kan handle om, og spesielt om stemningsskift som kommer i en forsoningsprosess i meglingsprosessen. Jeg tolker det som at respondenten legger noe positivt i begrepet 'stemning', det handler ikke om ubehagelig stemning av frykt eller desperasjon, da ville ikke respondenten sagt at megler kunne skape dette, og kunne forberede seg hjemme. Hvis det er slik at en megler kan forberede seg på å skape stemning (ha sine kanaler åpne), og kan formidle stemning i meglingsprosessen (ømhet), og videre, disse stemningene kan være avgjørende for en forsoningsprosess, ja, så er vi inne på noen interessante sammenhenger.

Thayer (1996, s.122) nevner seks strategier for å endre stemning:

1. Aktiv stemningshåndtering. Avspenning, engasjere seg i kognitive aktiviteter, øvelser.
2. Oppsøke behagelige aktiviteter og distraksjon (bli opptatt av noe annet)
3. Tilbaketrekning/unngåelse. Være aleine, unngå personer som skaper den dårlige stemning.
4. Sosial støtte. Besøke noen, følelsmessig engasjerende aktiviteter.
5. Passiv stemningshåndtering. Se på TV, drikke kaffe, spise, hvile
6. Direkte spenningsreduksjon ved alkohol, narkotika, sex

Øverst er de mest effektive i følge Thayer, og lengre ned de minst effektive. Lista kan være til hjelp som en huskeliste i forhold til å forstå partenes stemningshåndtering, eller egen. I forhold til det å kunne skape stemning som megler kan punkt 1. være viktig. For å gi kontakt kreves en viss avspenning og tilstedeværelse. Jeg tolker det som at det kan være et eksempel på en slik måte respondenten mente man kunne forberede seg.

Under meglingsmøtet, kan det være litt vanskeligere å forberede seg på den måten. Å gjøre avspenningsøvelser eller på annen måte komme til en innvendig ro må i tilfelle gjøres i forkant av møtet. Jeg vil tro at sosial støtte, punkt 4, kan være en viktig faktor i meglingsprosessen og på meglingsmøtet. Ved å være tilstede, lyttende for partene, vil partene kunne oppleve støtte, og dermed muligheten for stemningsforandring.

Et annet poeng jeg vil trekke fram her, er et eksempel i forhold til individorienterte faktorer og stemningsforandring. I hvilken grad påvirker stemningsforandring meglerresultatet og avtalen?

- *når stemninga snur, får det konsekvenser for avtalen og resultatet?*

”Ja, det tror jeg. Men da er vi inne på hvorfor den snur. Når den snur og hvis den snur, så er det gjerne fordi det har kommet et eller annet som jeg vil kalle sannhetens øyeblikk, hvor partene har møtt hverandre i døra og innser at de har gjort det. Innser at det har blitt sånn fordi det og det og at jeg også har skyld i det, at det ikke bare er den andre som har skyld.”

Megleren nevner altså egenerkjennelse som viktig for stemningsforandring og for avtale. Dette selverkjennelsesaspektet, legges det også vekt på av megleren i case 3 i kapittel 4.3.

3.2 RELASJONSORIENTERT PERSPEKTIV: Relasjonell forståelse av stemning

Fra Britannica (2004) kan en av definisjonene knyttes til dette perspektivet, selv om denne definisjonen ikke nødvendigvis omhandler stemning skapt i mellommenneskelig kontakt:

3. *”The expression of mood, especially in art or literature”*
4. *”A distinctive atmosphere or context”.*

Stemning brukt i betydning 3. kunne vært individorientert, men jeg velger å tolke den i det relasjonelle perspektivet, siden et uttrykk kan sees som et uttrykk i forhold til noe eller mot noe, altså en relasjon. Stemning brukt i betydning 4. kunne også vært plassert i det individorienterte perspektivet, det kan for eksempel vise til en indre opplevelse av hvordan et rom er innredet/pyntet eller til et landskap. Men, som sagt, med jeg velger med litt godvilje å tolke også denne definisjonen relasjonelt, at atmosfæren skapes av forholdet mellom individet, eller menneskene, og for eksempel landskapet. Det er påfallende at ingen av definisjonene i Britannica tydelig framstiller et relasjonelt perspektiv. Jeg tolker det som at vi har noen kulturelle føringer på hvordan vi skal forstå begrepet, og at det individorienterte perspektivet er dominerende.

En av meglerne hadde dette synet på stemning:

”Ja, hvis vi med stemning forstår noe som man har felles , av følelser, av av opplevd samvær, hvis man forstår det som stemning, ja. Hvis man ikke har noen ting felles, og ikke noen felles følelser, så er det klart at da er det ikke noe stemning, da fornemmer man ikke noe stemning, i hvert fall ikke noen positiv stemning, det kan godt være masse sinne, masse aggresjon, bitterhet”

Som vi skal se, vil jeg plassere denne forståelsen innenfor det jeg nedenfor legger i begrepet ’stemthet’, der stemning er en positiv kvalitet av kontakt.

Innenfor sosialkonstruksjonismen, angripes det individorienterte synet på emosjoner: At emosjoner er noe vi har ”inni oss”. Harre (1986, referert i Butt, 1999) mener at emosjoner handler om vurderinger i forhold til den sosiale verden, de er ikke relatert til indre tilstander. Wittgenstein (1972 referert i Butt, 1999) hevder at vi ikke kan ha privat-språk, dvs. at vi ikke kan ha ord på indre tilstander isolert, begrepene er dannet og lært i kommunikasjon med andre ut fra situasjoner der de indre tilstandene har inntruffet. Dette forklarer Alston (1969) tydelig i forhold til begrepssetting av følelser, følelsesordene viser til noe annet enn til følellestilstanden, dvs. begrepene viser til noe som ikke er følelse, og er derfor analyserbare utover reint introspeksjon, dvs. utover den subjektive følelsesopplevelsen. Det samme

argumentet kan brukes for stemninger: Ordene vi setter på stemningene, for eksempel 'oppstemt', 'nedtyngt' eller 'salig', har vi lært ut fra situasjoner der stemningene har vist seg. Derfor, ut fra et reint språklig argument, kan vi si at stemninger er relasjonelle i den betydning at de opptrer i en sammenheng med verden.

Merleau Ponty er enda mer helhetlig i sitt syn på stemninger og følelser, og han tillegger ikke språket like dominerende vekt som sosialkonstruksjonistene. Merleau Ponty vektlegger kropps-opplevelsen og det at vi er kropps-subjekter, som grunnleggende i det å være til i verden. (Merleau Ponty, 1994). Vi opplever alltid i en kropp, og kan ikke skille opplevelse fra opplevelse av kroppen. Han vil ikke skille de forskjellige funksjonene i mennesket (slik jeg har gjort i kapittel 3.1). Har vi en følelse, vil han ikke leite etter årsaksforhold mellom for eksempel adferd, kognisjon og følelse, han vil si at følelse er alt dette. Det samme antar jeg vil gjelde for stemning, at stemning er ikke noe atskilt fra andre komponenter jeg har nevnt i kapittel 3.1. Noe av det sentrale i Merleau Pontys filosofi, er at han vektlegger persepsjonen som noe mellom personen og verden, og ikke noe som er enten i verden eller i personen. Butt (1999) fortolker det Merleau Ponty skriver i "The phenomenology of perception: "[...] our relationship with the world and other body-subjects, is infused throughout with emotion". I dette forstår jeg at enhver persepsjon også har emosjon i seg, og jeg tolker at det også vil gjelde for stemning, at enhver persepsjon også har stemning i seg.

Løgstrup (1996 s.25) skriver om Heidegger sitt syn på hva stemning er:

"Stemningen, i hvilket mennesket er åben for sin egen overladthet til sig selv, kan bryde uformodet frem i det mest harmløse daglige liv. Den kommer verken "udefra" eller "indefra", men fra overladthetens opprindelige situation. Stemningen er ikke en eller anden situationsløs "indre" tilstand, der på en eller anden mærkelig måde når du og farver ens verden og forhold til andre".

Det er i stemningen at mennesket er åpen for det å være overlatt til seg selv. Man kan flykte fra å oppleve en stemning, men da flykter en samtidig fra seg selv. Og stemningen viser altså ikke bare til en selv som en indre virkelighet, den viser også til en åpenhet for en selv i verden, en åpenhet for situasjonen en er i. Stemningen er for Heidegger helt grunnleggende i det å være menneske: "Den primære opdagelse av verden sker i stemningen". (ibid:26) "I befintheten [stemningen] ligger, existensielt sett, en opplåtande hanvisadhet till den varld, ut ifrån vilket något som angår en kan påtraffas" (Heidegger, 1981). Vi ser her at stemninger får et innhold, de sier noe om ens forhold til verden.

At Heidegger, i følge Løgstrup, også har et relasjonelt perspektiv, kommer tydelig fram: "Ligeså lidt som der findes et subjekt uden verden, ligeså lidt findes der et jeg uden de andre." Å forholde seg til seg selv, som utgjør selve den menneskelige tilværelses struktur, inkluderer å forholde seg til andre.

Bollnow, referert i Bloch (2002), har et syn på stemning i tråd med Heidegger, og oppsummerer det jeg ønsker å få fram på en grei måte:

"According to Bollnow (1974), human beings are always tuned, that is, always in a mood state. Our moods are pervasive states colouring our world of action, feeling and thinking. They are the underlying bearing of life, a way of being in the world, and the primary source of our experience of self, other persons and the world. Moreover, moods are not situated on the level of the individual. Our moods spring from the inner

relationship between the human being and its lifespace. They do not come from the outside, nor from the inside. They arise as a way of being from this of being itself. Whereas emotions are focussed upon an object, moods by contrast do not have an object as such. However, emotions do build upon specific moods in the sense that moods constitute the frame of emotions that are possible.” (s. 128)

Her ser vi at synet på stemning er tydelig relasjonelt, og at det er i kategori b) ut fra Lorman, se kapittel 3.1.3.3.

3.2.1 God og dårlig stemning

Å ha god eller dårlig stemning, trenger ikke bare å handle om et stemningsleie, altså noe inne i en person. Det kan også handle om god eller dårlig stemning i et rom, i et selskap, i tråd med definisjon 4. fra Britannica over.

Berezin (2002) betegner følelser som sinne, fiendskap og indignasjon som forskjellige former for reaksjoner på trussel, og disse føles smertefulle, og kan frambringe hat. Dette kan inngå i det som kalles 'dårlig stemning'. Det å være rolig, føle vennskap, ha tillit og det å synes synd på, er responser på sikkerhet, dette gir behagsfølelse og frambringer kjærlighet, i betydning nestekjærlighet. Dette kan inngå i det som kalles 'god stemning'.

Wadel (1996) beskriver følelsesmessig ustemthet som mangel på nærvær. Han nevner situasjonell ustemthet som hendelser som kan bearbeides og ”repareres”. Å leve i ustemthet over tid, kaller han 'angst'. Følelsesmessig ustemthet tolker jeg som å innebære dårlig stemning.

Her blir stemning relatert til grad av mellommenneskelig kontakt, evt. til kontakt med natur eller religiøs kontakt – eller mangel på dette.

Freeman (1995) gir et eksempel på god stemning, og som også har en tydelig relasjonell karakter. Eksemplet er henta fra aktiviteter i grupper av rituell art, stammesamfunn som i musikk og dans når ekstatiske stemningsmessige høyder. Freemans prosjekt er å vise den neurobiologiske basisen for bl.a. slike mellommenneskelige og spirituelle fenomener, at menneskehjerner koordinerer med hverandre, at det kan være høy grad av synkronitet og homogenitet. Han skriver i sin bok ”Societies of Brains”:

”(...) appreciation of music involve the entire body through the somatosensory and motor systems of the performer and the active audience. (...) The strongest basis for the cooperation lies in rhythmically repeated motions, because they are predictable by others, and others can thereby anticipate and move in accord with their expectations. (...) It is wordless, illogical, deeply emotional, and selfless in its actualization of transient and then lasting harmony between intentional structures. (...) it constructs the trust and predictability in each member of the community on which social interaction is based.” (s.131)

I dette eksempelet vises tydelig nonverbale aspekter ved stemninger. Det viser også hvordan stemningsopplevelser av denne typen bringer oss ut av det Freeman kaller solipsisme, å være innelukket i seg selv, at bare jeg og mine bevissthetstilstander eksisterer - til en sterk kontakt med omgivelsene, en kontakt som overskrider en selv.

Freemans eksempel om ekstatiske opplevelser i rituelle seremonier, inngår i det jeg nå vil betegne som stemthet:

3.2.2 Stemning som stemthet

Cato Wadel bygger bl.a. på Heidegger i sin bok "Følelsenes sosiologi" (Wadel, 1996). Han tar et oppgjør med det individorienterte synet på følelser som bl.a. psykologien framstiller, og han vil i stedet framheve følelsenes mellommenneskelige forankring. Følelser forstås ved vårt forhold til andre, og i våre sosiale relasjoner er vi ikke bare opptatt av egne følelser, vi er opptatt av følelses-forhold. Han nevner vennskap og kjærlighetsforhold der dette er spesielt tydelig – og han sier at vi opplever å ha følelses-partnere. Han beskriver disse følelsesrelasjonene slik i forhold til Buber: "De følelses-forhold hvor vi tar inn over oss våre medmenneskers følelser kan vi med Martin Buber betegne som Jeg-Du forhold" (Wadel, s.13). Wadel innfører begrepene 'aktelsesarbeid' og 'følelsesarbeid'. At han kaller det 'arbeid', er fordi han mener det krever en anstrengelse å ta inn over seg et annet menneskes følelser i full anerkjennelse av den andre. Følelser og tanker kommer av seg selv, mens å tenke igjennom og å føle igjennom, krever noe. Følelses-arbeid er å bearbeide egne følelser og følelses-forhold og å hjelpe andre med å bearbeide sine følelser og sine følelses-forhold.

I forhold til megling, kan vi tenke oss at det er både at aktelses- og et følelses-arbeid i forhold til partene; bidra til at de bearbeider egne følelser og sitt følelses-forhold. Dette gjelder spesielt "varme konflikter" og ved nære relasjoner, men jeg tror det også er viktig å ha med i forhold til enhver relasjon der følelser er involvert. Wadel sier: "Det er følelser, ikke overveielser som mest utstyrer verden med mening" (s.75, henta fra filosofene Calhun og Solomon).

Wadel går videre i sine betraktninger om det relasjonelle ved følelsene og om arbeid og bearbeiding som er en del av det å opprettholde og å utvikle et følelses-forhold. Han viser til Fromm som sier at respekt handler om å ha evne til å se den andre slik han/hun er i sin innerste personlighet og individualitet. Det handler også om respekt for andre ved å ta deres behov på alvor (Sennet 2003, s.71). Wadel viser også til Fromm sitt syn på kjærlighet, og at kjærlighet også må forbindes med disiplin, tålmodighet og oppmerksomhet – både i forhold til andre og i forhold til seg selv. "Kjærlighet starter når et menneske begynner å føle at et annet menneskes behov er like viktig som ens egne" (Wadel 1996,s.50).

Vi er nå inne på temaer som jeg nevnte kort i kapittel 3.1.9 under 'ånd og dyder', forskjellen er at her er de beskrevet i en tydelig relasjonell sammenheng. Man kan kanskje gjøre et forarbeid i forhold til disse kvalitetene aleine og for seg selv, men ut fra Wadel og fra Fromm blir det tydelig at disse kvalitetene har sin forankring i det mellommenneskelige.

Bastian (1988) beskriver hvordan følelser som hengivenhet og kjærlighet er av en helt annen kvalitet, at de er et kvantesprang over de daglige spesifikke følelser som oppstemthet, raseri, smerte m.fl. Han kaller dem transcendent følelser ved at når man er i dem, kan man også, for eksempel som skuespiller eller som musiker, uttrykke de daglige spesifikke følelsene, mens omvendt går ikke. Vi kan uttrykke sinne når vi er i kontakt med hengivenhet, men vi kan ikke uttrykke hengivenhet når vi er i sinne, da kan vi bare uttrykke sinne! Hvis dette gir mening, eller at det virker intuitivt riktig, eller hvis vi bare tar det som en hypotese, så følger det at megleren har mye større spillerom når hun/han er i hengivenhet, rett og slett mye større

valgmuligheter i forhold til sin følelsesmessige og stemningsmessige væremåte overfor partene i megling.

Blant disse mellommenneskelige kvalitetene, vil jeg også trekke inn empati som en tilsvarende kvalitet eller ”dyd”.

Noddings (1984) er opptatt av at empati er noe mer enn å ta den annens perspektiv eller å ”sette seg i den annens sko” – som innebærer en mer tankemessig og kognitiv tilnærming ved å analysere seg fram til hvordan den andre måtte føle og ha det. Hun vektlegger en motsatt retning: Det mottakende aspektet ved empatien. Det handler om å ta i mot og å føle med den andre. Dette innebærer en sterkere følelsesmessig aktivitet, selv om den er av mottakende art.

Vetlesen (Vetlesen/Nortvedt, 1996) forfekter et tilsvarende syn at empati er en følelsesmessig evne som muliggjør emosjonelle tilknytninger til andre som kjærlighet, medlidenhet og omsorg. Han skriver:

”Empatievnen muliggjør at jeg kan bli berørt av den andres berørthet. Empatievnen er andre-orientert, den etablerer, om enn skjørt, et emosjonelt bånd mellom meg og den andre personen. Båndet er moralsk ikke-nøytralt; det innebærer at jeg bryr meg om og med den andre, med hans eller hennes ve og vel”.(s.58)

Jeg vil også trekke inn IVK her, som jeg opplever har noen fellestrekk med Nodding og Vetlesen sitt syn. I IVK er empatien helt sentral, kjernen i filosofien bak modellen er at alt handler om å ha kontakt med ’livsenergien’⁶, og det får vi ved å ha kontakt med følelser og behov. Denne kontakten med seg selv bidrar til nær og ærlig kontakt med andre, livsenergiebegrepet kan derfor forstås relasjonelt. Når vi er i konflikt, er det lett å miste kontakt med egne følelser og behov, i stedet blir vi lett opptatt av å vurdere hva den andre gjør feil. Empati er det som hjelper oss til å etablere denne kontakten. Ved å gi andre empati, bidrar vi til at den andre får kontakt med sine følelser og behov og dermed gjenoppretter sin kontakt med livsenergien. Tilsvarende trenger vi å få empati fra andre, eller vi kan gi det til oss selv.

Hva har så dette med stemning å gjøre, og hvorfor er disse dydene som respekt, kjærlighet og empati viktig for hvordan meglere forholder seg til stemning? Jeg tenker at disse kvalitetene kan bidra til å endre en stemning – i tillegg til at de, når de er virksomme, i seg selv skaper en stemning.

Jeg vil ta med en beskrivelse fra en av meglerne som illustrerer dette:

”Dette med empati et veldig viktig punkt. I hvilken grad man har evne til å føle med et annet menneske.”

- og, det kopler du opp mot stemning?

”Ja, det gjør jeg, for hvis du ikke har evne til å kople opp mot andre, vil du ikke ha evne til å fornemme stemning, for du er ikke der”

- så, stemning er ikke noe bare inni en, altså?

”Jo, selvfølgelig er det det, men hvis du ikke har noe medfølelse, hvis du ikke klarer å føle noe for et annet menneske, så vil jeg si at stemningen i denne sammenhengen er vanskelig å få fatt i. Det er klart du kan ha stemning, en ytre stemning, høre på musikk, levende lys og, men

⁶Marshall Rosenberg bruker ikke begrepet ’livsenergi’ i boka fra 2001, i stedet sier han bl.a. ’kontakt med hjertet’. På et internasjonalt seminar i Sverige sommer 2000, brukte han begrepet ’livsenergi’ som det sentrale, at modellen bare var en hjelp til å komme i kontakt med livsenergien.

det er ikke det jeg tenker på i denne sammenhengen. Jeg tenker mer på det som skjer mellom mennesker, sånn åndelig.”

Dette sier noe om den sterke mellommenneskelige forankring stemning har, og hvordan stemning er koplet opp mot empatievne.

Denne type stemning jeg nevner her har med stemthet å gjøre, og jeg skal gå litt nærmere inn på hva som ligger i det.

Ut fra Heidegger, er det gjennom stemningen at vi blir stemt til verden. Med stemthet menes at vi stemmer oss inn, innstiller oss, tuner oss inn (fra engelsk: Attune) på verden ut fra den stemningen vi er i. Vi er alltid i en stemning, og vi er derfor også alltid stemt på en eller annen måte (Lormand, 1985 s.401). Wadel sier om stemthet ut fra Heidegger: ”Vi glir fra den ene form for stemthet over til en annen, men vi kan aldri være utenfor en stemthet” (1996, s.73). Vår stemthet er ikke privat eller personlig, det er noe vi deler i en kultur.

Wadel bruker uttrykket ’følelsesmessig samstemthet’ på at en er i et annet menneskes nærvær. Det kan vare et øyeblikk, eller det kan vare over tid. Han mener at vi også kan være følelsesmessig ustemt, og slik jeg tolker ham, avgrenser han begrepet stemthet noe i forhold til Heidegger som sier at vi alltid er i en stemthet. Jeg tolker Wadel slik at han ser på stemthet som å være i kontakt med andre mennesker⁷, at det er å være i et følelses-forhold. Jeg velger i fortsettelsen å bruke Wadel sin definisjon, for jeg tror den kan være nyttig i når jeg seinere skal drøfte stemning i forhold til meglings-situasjonen.

Et begrep som handler om noe tilsvarende som stemthet, er ’rapport’. Det kommer fra fransk og handler om ’fra rapportør å bringe tilbake’ og fra latin ’å bringe mot seg’ (Britannica, 2004). På italiensk betyr ’rapporto’ både ’relasjon’ og ’rapport’, og jeg finner den beste forståelsen av begrepet i denne sammenhengen til å bli ’å relasjonere seg med’. Begrepet rapport har blitt mye brukt av NLP (Neuro Lingvistisk Programmering), og er også noe brukt i faglitteraturen.

Et temanummer av Psychological Inquiry (1990) er viet temaet rapport. Rapport er kjennetegnet ved tre samvirkende elementer:

1. Gjensidig oppmerksomhet - Dette innebærer en gjensidig, intens, interesse i den andre
2. Positivitet - En følelse av gjensidig vennskapelighet og omsorg.
3. Koordinering – Dette innebærer en speiling eller en synkronisering av hverandres kroppsspråk (Ticle-Degnen & Rosenthal, 1990)

Via begrepet rapport, gjøres et forsøk på å operasjonalisere og å konkretisere det jeg forstår Wadel legger i begrepet stemthet. Eller for å si det på en annen måte: Begrepet stemthet er mer omfattende enn begrepet rapport. Stemthet har en hel filosofi bak seg, en egne forståelse av forholdet mellom en selv og verden. Men jeg vil tro stemthet fører til rapport, og at rapportbegrepet gir oss en mulighet til å identifisere stemthet utover bare å være en følelsesmessig opplevelse av å være i kontakt. Jeg tolker stemthet som noe videre enn rapport, at en ikke nødvendigvis må være i koordinering, at stemthet og følelses-forhold kan innebære

⁷ Jeg tolker Wadel slik at han mener at stemthet og følelses-forhold også kan inkludere forhold til natur og til Gud. Dette begrunner jeg i at han skriver om ustemt som mangel på forhold, men at dette kan veies opp av bl.a. forhold til Gud.

også andre måter å være sammen på.⁸ Faren med en slik konkretisering som rapportbegrepet innebærer, er at man kan gjøre disse atferdsmessige kjennetegn bevisst som en teknikk. Det kan hende at det til en viss grad kan fungere, men vil ikke inneha de samme kvalitetene som for eksempel ligger i respekt, kjærlighet m.m., og faren for manipulerende bruk er tilstede.

Ticle-Degnen & Rosenthal sier at positivitet er vesentlig i begynnelsen av en kontakt, mens etter hvert blir koordinering viktigere. Altså: Etter hvert blir man tryggere på hverandre, og man tåler derfor mindre positivitet uten å miste rapporten. Eksempelet fra Freeman ovenfor er et godt eksempel på mulighetene som ligger i koordinering.

Ikke alle eksemplene jeg har vist er relevante for megling. De er vist for å illustrere en retning. Ved å se for seg en maksimal forståelse av et fenomen, for eksempel kjærlighet som maksimal stemthet, og ekstatiske dans som både sterk stemthet og maksimal koordinasjon, er det lettere å få et bilde av elementer som også kan være viktig i megling, om enn i mindre grad. Det samme gjelder når jeg nå trekker inn et element fra utviklingspsykologien, og det å være i en intimitetssone. Jeg mener ikke at alt som gjelder for barn også gjelder for voksne, men ved å studere utvikling hos barn, kan vi finne noen allmenmenneskelige behov som også til en viss grad er tilstede som voksen – og kanskje litt mer tilstede i en konfliktsituasjon enn ellers.

Modellen er hentet fra Hundeide (Nafstad (ed) 2004) og den handler om at barnet kan vokse opp innenfor eller utenfor det han kaller intimitetssonen. Å være innenfor innebærer at barnet av omsorgsgivere blir oppfattet som en ”person”, barnet blir inkludert, omsorgsgiver gir barnet empatisk identifikasjon og vedkommende viser emosjonelt engasjement og viser tilgjengelighet. Hundeide nevner tre veier inn til intimitetssonen: 1. Ansikt til ansikt kommunikasjon 2. Kroppskontakt og berøring 3. Imitasjon og direkte deltakelse i den annens aktivitet.

Utenfor sonen, er dette kjennetegn ved omsorgsgivers syn på barnet: Utstøting, stigma – negativ oppfatning av barnet, empatisk blokkering og tilbaketrekning, tingliggjøring, likegyldighet/neglisjering, mishandling/avvisning.

Jeg synes dette illustrerer forhold som kan gjelde for parter i konflikt. De er ofte utenfor intimitetssonen og kommunikasjonen har kjennetegn som likner på det som skjer nedover i konfliktrappa. Innenfor sonen likner på det som skjer under forsoningsprosesser i megling. Kanskje megling handler om å bidra til at partene beveger seg fra utenfor sonen til innenfor, først og fremst ved ansikt til ansikt kommunikasjon (punkt 1. ovenfor), og der det er naturlig for megler og for parter, kan punkt 2. og 3. i noen situasjoner være aktuelt å bruke. Megler får en rolle som omsorgsgiver i form av respekt og nærvær i denne overgangsprosessen, som en slags katalysator, som en hjelp til at partene selv gir hverandre denne respekten og nærværet. En kan si det slik: Megler bidrar til stemthet i meglinga, og dette kan føre til at partene kommer i en stemthet overfor hverandre – som kan bli varig ut over meglinga.

Jeg har i dette relasjonelle perspektivet tatt for meg et relasjonelt syn på følelser, hvordan følelser kan bidra til følelses-forhold, hvordan dyder som respekt, kjærlighet og empati kan ha en viktig plass i dette – med tanke på at dette synet og disse kvalitetene gir en stemthet i forhold til andre mennesker og til verden.

⁸ Se fotnote 7

I forhold til de fire rammene i Bolman & Deal (2001), vektlegges forskjellige måter å fortolke verden på, med tanke på å se flere muligheter evt. forhindre at en låses i ett syn. Hvordan vil de forskjellige fortolkningsrammene se på og forstå stemning og hvordan man forholder seg til det fenomenet? Jeg har plassert to av rammene innenfor dette relasjonsorienterte perspektivet.

Innenfor den symbolske rammen, er stemning noe som skapes via symboler som for eksempel gir en identitetsfølelse eller på en eller annen måte appellerer det følelsesmessige aspekt hos mennesket. Den amerikanske presidenten George W. Bush sa i en tale til det amerikanske folk under Irak-krigen I 2003: "We are the best people in the world!". Her er det ikke det saklige innholdet som er det viktige, men den stemninga utsagnet skaper av tilhørighet og samling, det appelleres til kampvilje og seier. I hvert fall vil jeg tro det er hensikten. Den karismatiske lederen overbeviser ved å lede publikum inn i patos/emosjoner eller lidenskap (forelesning Kjersti L. Holte: 12.02.04) Fra kapittel 3.2 nevnte jeg Freeman om den rituelle dansen, og Collins om den emosjonelle energien som handler om å tilhøre, som kan forstås innenfor denne rammen.

I selve meglinga blir det å kjenne til symbolspråkets makt, også i forhold til stemning, viktig for å kunne forholde seg konstruktivt. Ikke at meglere selv skal spille på disse symbolene i form av forføring og overbevisning, men at han/hun er bevisst denne effekten. Det kan være meglere i kraft av sin samfunnsmessige posisjon, stil, klær, smak (Bourdieu, 1996), utstråler noe ubevisst, og som hos partene oppleves og preger stemninga både i partene og i rommet. Kanskje er denne symbolske effekten tilsted i større eller mindre grad hele tiden, at det handler mer om hvordan vi kan bli den bevisst for å kunne gjøre veloverveide valg. Overbevisning kan være et virkemiddel i enkelte faser: Hvis det er motstand mot å delta i megling, og ved uvillighet til å nærme seg løsning. Her er det en grense, slik at det ikke blir manipulering av partenes frie vilje.

I human resource rammen er det personlige og det relasjonelle viktig. Denne rammen har dermed også elementer av det individorienterte perspektivet i seg, verdier som individuell frihet, personlige valg m.m., men hovedvekten er på det mellommenneskelige. Humanistiske idealer som respekt og omsorg vektlegges, derfor kan vi si at denne rammen gir muligheter til tilhørende stemningsmessige kvaliteter, se kapittel 3.2.2. Denne rammen vil kunne gi en kultur med høy grad av likeverd og personlig, åpen kontakt. Tucker gir i boka "The Therapeutic Corporation" (1999) et eksempel på en arbeidereid bedrift som går langt i å drives etter denne rammen, med liten avstand i 1) vertikalitet (liten maktforskjell og lite hierarki) 2) kultur (en relativt homogen gruppe) og 3) relasjon (personlig nærhet). Dette mener Tucker skaper en organisasjonskultur som likner den vi finner i terapi, og han benevner denne kulturen som et slags fellesskapsfunn. Dette kan derfor gi ramme for en stemning av tilhørighet og 'emosjonell energi' (Collins, 1988, se kapittel 5). Dermed kan vi se en slags kombinasjon av disse to rammene, at i den nære relasjonen innefor human resource rammen oppstår det en stemning, som kanskje vel så godt kan forstås i den symbolske rammen.

Jeg synes dette eksemplet fra Tucker illustrerer noe viktig i megling: At denne likeverdigheten og nærheten gir en type fellesskap og åpenhet som kan likne på det som skjer under forsoningsprosessen i megling. Human resource rammen gir gode muligheter for megling og for meglingsfilosofien.

Jeg har i denne relasjonsorienterte perspektiv – delen tatt for meg en type grunnlagsfilosofi og –sosiologi, representert ved Wadel og Heidegger. Jeg har også trukket inn andre personer og retninger der jeg har funnet det relevant for å kunne øke forståelsen av dette relasjonelle perspektivet. Fra å nevne de gode og dårlige stemningene innenfor dette perspektivet, fulgte jeg Wadel og Heidegger til begrepet 'stemthet'. På veien å finne ut hva som kan ligge i dette begrepet, og spesielt det i begrepet som kan ha relevans for megling, har jeg også sett på begrepet 'rapport' og på en del dyder som respekt, omsorg, empati m.m. Bastian er kanskje den som har gått aller lengst i å legge store potensialer og kvaliteter i disse begrepene med hans syn om at i hengivenheten, kan andre følelser rommes. Jeg ser likheter mellom dette og det meglere jeg nevnte på slutten av kapittel 3.1.10 sa om ømhet.

Vi har altså hittil i oppgava beveget oss fra det individorienterte perspektivet, der stemningsleie og stemning er noe man har inni seg, til at det her er en annen type kvalitet som er levende i kontakt med andre. Å være i stemthet, eller i rapport, i hengivenhet, eller i livsenergi, det går ikke an hvis man er tung og deperimert. I det tunge, er det fravær av alle disse kvalitetene. Som Wadel sier: Da er man ustemt. Jeg skal nedenfor nevne noen eksempler som sier noe om hvordan disse nevnte kvalitetene kan smitte.

3.2.3 Stemningsforandring ut fra det relasjonsorienterte perspektivet, hvordan skjer det, og hvordan kan megler bidra konstruktivt?

Jeg tolker Wadel slik at han vil mene at megler gjør et aktelses-arbeid og følelsesarbeid (Wadel, 1996). I det ligger det at i utøvelsen av meglerrollen inkluderes også et følelsesmessig arbeid. Et tilsvarende syn kom også tydelig fram i intervjuene, at meglere engasjerte seg på det følelsesmessige planet. Men det kan være et tungt arbeid i starten av en prosess, og så er det plutselig noe som løsner, og det virker som om alt går videre nesten av seg selv. Wadel sier at "Følelsesmessig samstemthet vil ofte kreve veloverveide ord - men ordene kan virke uvesentlige når den først er oppnådd." (Wadel, 1996, s.45).

En megler sier noe om hvordan meglingsarbeidet er forskjellig avhengig av hvilken stemning som råder:

"Når stemninga ikke er god, så må meglere jobbe mer. Da må vi stille spørsmål og hale det ut av partene.

- Så meglere måte å jobbe på blir annerledes om stemninga er dårlig eller god?

Ja, absolutt

- det høres nesten mystisk ut?

Nei, det er ikke mystisk. Jeg synes tvert i mot at det er ganske – for meg er det logisk. Ja

- at det er andre ting som skal til når det er en stemning enn en annen

Ja a, for hvis stemningen er god slik at partene klarer å snakke sammen, da blir jobben å lytte, og kanskje komme inn med et spørsmål av og til hvis du føler at det er noe som ikke er belyst. Men da blir det en helt annen sak enn om stemningen er veldig sånn anspent, de redde for hverandre og sånne ting."

Ja, det kreves altså at en som megler kan ta i bruk forskjellige tilnærminger. Rognes (2001) er klar over det krevende i å skape et godt klima i meglings situasjonen. Han nevner noen tilnærminger som handler om grunnleggende teknikker innen megling:

1. Megler bidrar til å sette opp noen grunnregler for hvordan en skal opptre i meglingsprosessen

2. Megler kan prøve å kanalisere aggresjonen fra den ene parten til å finne en løsning som ivaretar egne interesser i konflikten
3. Megler kan bidra til å bygge opp tilliten mellom partene

Dette er tilnærminger som kan være til hjelp, men en av meglerne mente at en er nødt til å gi slipp på teknikkene i denne type stemningsarbeid. De ligger der, ja, og er nødvendig å kunne, allikevel er det noe annet som trengs:

” de må merke det at det er noen som føler med begge to (ja) men også med seg selv, altså, det å være profesjonell, er jo ikke å bare sitte der å være en robot å ta seg tid til å tenke, liksom de små pausene, e de små kommentarene, altså på egne følelser, meglernes følelser, at da - men da må det ikke være som at du har det – jeg er så veldig redd for at du følger oppskriften at du sier at nå føler jeg at dette er veldig tungt for dere, altså, det kommer veldig an på hvordan du sier det”

- *men, allikevel kommuniserer du (ja) på en eller annen måte?*

”kommuniserer det, men for guds skyld, liksom, la det komme ekte, for det at dette er jo en sånn balansespill, er du ikke ekte her hundre prosent (ja) så så virker det ikke altså. Vi må liksom kjenne hundre prosent når du sier noe at det er dette kommer fra ditt hjerte og dette er ikke bare noe du har lært altså (ja), noe du skal, som er lurt å si der eller da (ja) og det er klart dess tryggere man er på metoden,”

Her kommer det fram store krav til megler, å kunne metodene og samtidig være fri i forhold til dem. Jeg tolker allikevel budskapet i dette utdraget fra intervjuet, at det å være ekte er det sentrale, og at meglere kanskje ofte er så opptatt av å gjøre ting ”riktig” at det er lett å miste det viktigste, nemlig det som handler om stemning og kontakt.

Hvis vi går over til å se på hva er det som skjer i et stemningskift, hva er det som skjer hos partene og hva er det megler gjør. Jeg tar et utdrag der en respondent forteller fra et slikt skift:

”og hundre små detaljer og faktorer som arbeider sammen så skjer det dette, denne atmosfæren, som blir så veldig preget av forsoning, av, liksom alle sånne aggressive tendenser faller bort, (m-m) man liksom går i seg selv og mere er villig til å forandre kurs, hvis, altså, man kan ha vært veldig fastlåst i en eller annen kurs som er veldig negativ, destruktiv, og så kommer denne stemningen at, herregud, hva er det egentlig vi driver med, ikke sant, hva er det, hvilken hensikt har det å holde på med denne konflikten, liksom, la oss prøve å å få den til en slutt, det er for dumt å ødelegge livene våre med dette”

Her ser vi hvordan det kognitive elementet henger sammen med det stemningsmessige: ”aggressive tendenser faller bort”, ”atmosfære (...) preget av forsoning” og samtidig ”hva er det egentlig vi driver på med” ”hvilken hensikt har det” osv. Som om tanke og stemning er sammenvevd i hverandre.

Hva som kan sette i gang en slik prosess, uttrykkes ganske detaljert her:

”barnet [var] veldig avhengig at de kunne samarbeide og at de kunne legge ned stridsøksen og det hele, og så ble det noen veldig søte smil, det var ikke så mye som ble sagt, men det var noen fortryllende smil mellom disse to unge menneskene. Og det merket jeg, at de som var advokater og var fanget i sin rolle, de ble også fengnet av dette (m-m), for jeg merket meg at de da på slutten at de deltok på slutten med en sånn veldig ømhet i stemmen, ikke sant, både til

partene og mellom hverandre, advokatene begynte å si at jammen, dette må vi ordne, og liksom, det var, det var en sånn veldig fred og fordragelighet”

- og det tror du var noe som smitta,(ja) ikke noe som bare kom fra advokatene,(nei) men ”nei, nei, det smittet, det smittet, det er jeg helt sikker på smittet”

Dette er et eksempel fra et av intervjuene, men hentet fra en annen type megling enn konfliktrådsmegling. Men poenget er relevant her, om stemning som noe som smitter. Altså, ikke bare noe inne i personen som andre registrerer og tolker, men en direkte smittende effekt. Det starta med ”noen veldig søte smil” som respondenten er overbevist om at smitta til advokatene ved måten de ble veldig omsorgsfulle på, ”jammen, dette må vi ordne” med ømhet i stemmen.

Denne smitteeffekten, som det relasjonelle perspektivet kanskje er aller best til å fange opp og forstå, får også støtte fra nevropsykologiske funn (speilnevroner) som kan støtte en hypotese om et biologisk grunnlag for interpersonlig synkronisering. (Bråten 2003).

“Mirroring capacity of the brain originates at a much deeper level of phenomenal consciousness. The ‘mirroring’ can be enacted not only completely unconsciously, but is also coded at quite a low level of brain functioning – at the microscale level of its neural performance. (Fogassi & Gallese, 2002)”

Det er snakk om ubevisste prosesser som går på at vi registrerer mer enn bare ”ytre” sanseinntrykk, at vi som en del av vår genetiske arv, ”tar inn” informasjon fra andres opplevelse, og de samme kjemiske prosessene skjer i oss som de kjemiske prosessene som skjer hos dem vi observerer.

Det er forsket på dette bl.a. på aper, og det er tegn som tyder på at vi mennesker har tilsvarende speilnevron med samme interpersonlige funksjon.

Jeg vil gå litt videre på det med å kunne møte den andre der hun/han er, som kanskje også har forbindelse med denne biologiske, interpersonlige mekanismen. Jeg husker første gang jeg kom i kontakt med musikkterapi, og hun jeg møtte viste hvordan hun først spilte slik at hun matchet klientens sinnsstemning, for deretter å gradvis endre musikk og dermed klientens stemning. Dette har likhetstrekk med Nevro Lingvistisk Programmering (NLP) og begrepene de har på ”pacing” (å møte den andre der den er) og ”leading” (å derfra føre den andre et annet sted). Noe av det samme skjer i Ikkevoldelig Kommunikasjon (IVK) ved å først ha empati med følelser og behov (trinn 2+3) og deretter muliggjøre endring ved å spørre etter ønsker som kan dekke behovene (trinn4).

Viktig i denne kommunikasjonsformen (IVK)er at endring skjer ut fra frivillighet og ikke manipulasjon. Et visst element av påvirkning vil nok oftest være tilstede også i IVK, for bare ved å spørre med et forslag om hvordan det forholder seg, er en påvirkning i seg selv. Dette gjelder særlig hvis den andre er forholdsvis ubevisst egne ønsker.

Jeg vil trekke en forbindelse fra kapittel 3.1. om musikk og opplevelsesaspektet der. Hvilken betydning har dette som jeg kaller det musiske (Bjørkvold 1998)aspektet for megling? Det kan ha den betydning at fokuset flyttes fra å ha en strategisk tilnærming i Habermas’ forstand (Habermas 1983), der vi for eksempel kan ha en forhåndsvurdering om at negative stemninger og tilhørende negative attribusjoner er noe negativt, noe som skal bort eller endres. En fenomenologisk tilnærming vil kunne være å nærme seg den andre med et

åpent sinn, få tak i den annens opplevelse – og hvis vi går videre til hermeneutikken og Gadamer (1982): Forstå den andre ved at bevissthetene møtes, og vi kan få en ”horisont-sammensmeltning”. Dette blir i tråd med empatisk og respektfull kommunikasjon nevnt i kapittel 3.2.2, det blir også i tråd med teorien om speilnevroner som muliggjør dette møtet på et dypere, ubevisst, biologisk plan, det er i tråd med ”pacing and leading”, og også med en av grunntankene i gestaltterapien om forandring, at forandring skjer når du ser det som er.

3.3 STRUKTURORIENTERT PERSPEKTIV: Hva har strukturer å si for stemning?

Jeg har vært inne på at omgivelser kan virke inn på stemning, og i den relasjonelle forståelsen virker omgivelsene og personen sammen. Når jeg nå går inn på strukturer som et atskilt aspekt ved stemning, er det for å tydeliggjøre omgivelsenes og samfunnsstrukturenes betydning for stemning. Hvis stemning, ut fra Heidegger, er hvordan personen opplever seg selv i verden, er jo verden en viktig del av dette.

3.3.1 Struktur, kultur, økologi og stemning

I forhold til stemning i meglings situasjonen, er selve det at det finnes konfliktrådsmedling, et eksempel på en struktur. Det at en person inntar meglersrollen, er også en del av denne strukturen, det at en som er i konflikt blir definert som part, er også en del av en struktur, kanskje personen blir definert enda mer spesifikt: Som klager eller som påklaget. Vi nærmer oss her diskursforståelse⁹ og hvordan vi skaper virkelighet gjennom språklig samhandling. Disse diskursene kan være både usynlige og ubevisste for de som deltar, og de kan være skapt av maktforhold i samfunnet (Foucault, i Macionis & Plummer 2002). Jeg skal ikke begi meg inn på en diskursanalyse, heller ikke en samfunnsanalyse der det er tydelige materielt og økonomisk betingete klasseforskjeller (Marx, i Macionis & Plummer 2002), heller ikke se på religionens betydning og etikk i forhold til økonomisk system (Weber 1995). Jeg nevner dette for å gi noen eksempler på strukturelle eller bakenforliggende kulturelle forhold som er viktige å ha med, og som er lett å glemme i forhold til temaet stemning som i vår kultur blir sett på som individuelt og personlig, jeg tror folk flest tenker stemning som psykologiens domene. Det jeg vil fram til er at for eksempel slavene i oldtiden, sannsynligvis opplevde andre stemninger enn det en gjennomsnitts norsk borger i dag opplever. Det kan også være likheter, poenget mitt er at disse strukturelle forhold virker inn – blant flere faktorer. Også ut fra Csikszentmihalyi, vil sannsynligheten for ’flow’ være mindre tilstede hos slavene pga. at rammebetingelsene for optimal ytelse høyst sannsynlig var dårlige. Jeg mener ikke ytre sett, de utførte sikkert mye arbeid, men optimal ytelse i betydning en frivillig aktivitet i forhold til ens potensiale. Barbalet, referert i Kemper (2000), går videre, han ser ikke bare på emosjoner¹⁰ som forårsaket av strukturelle forhold, men at de er en integrert del av sosiale forhold, og er også med på å skape disse.

Jeg vil her trekke inn de to neste av fortolkningsrammene til Bolman & Deal (2001):

I den strukturelle rammen vil sannsynligvis ikke temaet ’stemning’ være i fokus. Måten å drive en organisasjonen på, skjer etter en hierarkisk organisering der regler og definerte roller som preger kommunikasjonen og arbeidsutførelsen. Allikevel, dette er ikke uten innflytelse på stemning. Det kan gi en ramme av trygghet og forutsigbarhet, som kan være spesielt viktig

⁹ Begrepet diskurs er ikke vanlig brukt i dagligtalen, og vil kreve for stor oppmerksomhet til at jeg kan gå inn på det her. Definisjonen varierer også ut fra hvem som skriver om det, Foucault mener noe annet med begrepet enn Habermas. En litt enkel betydning: Diskusjon forstått i en kontekst/sammenheng.

¹⁰ Her mener jeg det er belegg for å si at han vil mene dette også kan gjelde for stemninger. I et noe tilsvarende eksempel seinere, beskriver han stemning og følelse sammen med emosjon, (Kemper 2000, s.55)

der uoversiktighet og utydelighet råder. Disse rammene kan nok også drepe kreativitet og spontanitet, noe som kan virke negativt inn på stemning.

I den politiske rammen, som handler om å kjempe for interesser i et maktperspektiv, er samhandling preget av konkurranse og konflikt. En trenger makt for å få gjennomført ting. En trenger makt for å håndheve regler og lover i en kultur. Det ligger en stemning i dette. Men det er kanskje en annen stemning enn det som beskrives som 'den gode stemning'. Vil man ha denne stemninga av respekt, omsorg og verdighet vil nok dette være en dårlig ramme å forstå det ut i fra. Er man fastlåst i dette perspektivet, kan det til og med bli selvoppfyllende profetier. Det man ikke tror på, finner man ikke, det slutter å eksistere. Sånn tror jeg det er med stemning også. Man må tro på de gode stemningene som respekt og tillit, det blir som med kjærlighet, tror man ikke på det, får man rett i at det ikke eksisterer.

For megler i megling kan det handle om å trenge en viss makt og myndighet for å kunne lede meglingsprosessen. Dette blir spesielt tydelig hvis partene er i et ulikt maktforhold seg i mellom. Utøves maktbruk i negativ forstand i meglingsrommet, blir det viktig å ha makt til å gripe inn. I tillegg til makt ut fra personlige egenskaper og ut fra den respekten meglerrollen gir, har megleren makt til å avbryte meglinga. Dette perspektivet på stemning vil nok langt på vei overse de "finere" kvalitetene ved stemning som dyder og stemthet handler om. Maktperspektivet vil kunne gi et klima der disse stemningskvalitetene ikke har plass. Samtidig skal en ikke se bort i fra at det nettopp kan være muligheten til å utøve makt som gjør at disse kvalitetene kan beskyttes. Det ligger bl.a. makt i at selve institusjonen Konfliktrådet finnes, og det trengs å jobbes politisk og ut fra den politiske rammen for å ivareta, beskytte og å utvikle denne institusjonen og ordningen – som igjen danner grunnlag for at de nevnte kvalitetene skal kunne være levende i megling.

I tillegg vil kulturelle forhold virke inn, meglerens og partenes sosiale status og symboler (Bourdieu, 1996) og hvordan dette virker inn på kommunikasjonen i meglingen, kulturens eller forskjellige kulturers syn på normalitet, vold, straff og forsoning, jfr. Christie (1977) og Galtung sitt begrep om dypkultur (Galtung, 2000), kulturelle føringer i forhold til opplevelse av samvittighet og skam og i forhold til kroppsspråk/nonverbale og verbale måter å uttrykke seg på.

Når det gjelder økologiske forhold, vil jeg nevne luft, temperatur, vær og årstid. Vår art, mennesket, har både strukturer og økologi i seg som setter rammevilkår for hva som er mulig i megling. Strukturer i mennesket vil kunne inngå i punktene ovenfor. Vi er for eksempel en art som trenger mat. Mangel på mat kan gi utslag i stemning (se 'kropp og stemning' ovenfor) og å forstå menneskets struktur i form av menneskelige behov, er derfor en del av det å forstå oss selv som økologisk vesen.

Jeg vil her også nevne andre forhold ved meglings situasjonen, i tillegg til selve meglingsinstitusjonen, som kan koples til de strukturelle forhold og som vil kunne påvirke partene i megling – og også på deres stemningsopplevelse: Meglingslokale, tid avsatt til formøter og meglingsmøter, meglerens og partenes generelle livssituasjon m.m.

Dette avsnittet har omhandlet rom/tids dimensjonen, hvordan vi kan forstå ethvert fenomen, også stemning, ut fra en kontekst, dvs. hvilken sammenheng fenomenet inntreffer i, fra de helt nære omgivelser til samfunnet og universet, og kontinuum, dvs tidsdimensjonen, at stemning kan forstås ut fra nåtid, den nære fortid og den nære framtid – til å forstås i et større historisk perspektiv og et forventet framtidsperspektiv.

Selv om jeg mener at de strukturelle forholdene er viktige for stemning, så er det som betingelse for stemning. I det relasjonelle perspektivet på stemning, inkluderes til en viss grad strukturelle forhold. Men hovedfokuset i det jeg har lagt i begrepet 'stemthet', handler om mellommenneskelig kommunikasjon, og mye av fokuset mitt kommer til å ligge der i den videre redegjørelsen og drøftinga.

3.3.2 Stemningsforandring ut fra det strukturorienterte perspektivet, hvordan skjer det, og hvordan kan megler bidra konstruktivt?

Stemningsforandring ut fra dette perspektivet, vil handle om å forøke å endre de strukturelle forhold, for eksempel gjennom politisk aktivitet. Det kan også være å påvirke kulturelle forhold – som igjen kan få politiske og økonomiske konsekvenser. På det mer nære plan, handler endring om å gjøre noe i forhold til strukturer på for eksempel arbeidsplassen. Stemningsforandring i forhold til megling ut fra strukturelle faktorer, kan for eksempel innebære å endre på saksgangen eller prosedyrer i forhold til megling, eller å påvirke eller endre selve meglingsmetoden i Konfliktrådet.

KAPITTEL 4 - Case fra intervjuer av meglere

4.1 Case 1 – Latter som forløser

Fra intervju med kvinnelig megler:

”Men det er altså, de meglingene hvor det blir, hvor det blir denne herre veldige forsoningen, særlig, jeg husker en gang hvor det var også så masse humor inni, det var et tidligere par, da, veldig mye vold på slutten, og og den ene hadde altså da tatt mat- hva heter det for noe, matsøppelet med søppelkasse, tatt liksom og kastet i hodet på den andre – med skitt og gørr og alt sammen ikke sant, og det var selvfølgelig da det skjedde, veldig, enda mer konfliktskapende og hun ble jo rasende og alt dette, men så satt vi og snakket om dette da, og så, og dette var to intelligente, ressurssterke, mennesker, og så var det liksom et eller annet med dette matsøppelet og vondtluktende og hele, det derre som var litt vanvittig, så vi uten ord, helt litt tilfeldig, jeg husker ikke om det var meg eller partene eller hva det var, men det var alt sammen på en måte, og så begynte partene å le, altså at dette var for tåpelig og komisk ikke sant, maten i hodet, altså, hele saken dreide seg jo om gammel og råttent mat, og så begynte de å le, og så løsnet alt sammen, (ee)da var liksom ikke denne episoden lengre en voldsepisode som man anmeldte til politiet, for hun hadde jo ringt politiet da, det var anmeldelse på det, da var det mer en sånn idiotisk handling av to egentlig, mennesker som var for ressurssterke og intelligente til å holde på på den måten(m-m)”

- tror du det kan få langvarig virkning? - en sånn stemningsendring, da?

”m-m, ja det tror jeg. Det var så (hva er grunnen til det?) det snudde så veldig i det møtet, etter den latteren, det var noe at da så de, jeg tror at de liksom, da de begynte å le så så de hverandre igjen uten disse harde maskene, uten dette uforsonlige, de så noe av det – de hadde vært forelsket i hverandre, ikke sant, denne herre felles sans for humor”

Dette kan forstås som at stemningen påvirker måten partene ser på hverandre på, og at meglingen kan bidra til at positive holdninger får slippe fram.

Collins (1990 s. 31-32) nevner 4 elementer i rituell interaksjon (henta fra Durkheim).

1. Minst to personer i et ansikt til ansikt møte
2. Fokus på et felles objekt eller en felles aktivitet

3. Personene involvert deler en felles stemning
4. Utkommet i et vellykket rituellet interaksjonsforløp gir en følelse av solidaritet som kan være varig

I eksemplet med paret der latteren oppstod, er disse punktene med. Collins mener at punkt 2, kan innebære forskjellige følelser i utgangspunktet. Men med felles oppmerksomhet (punkt 1.) vil følelsene endres, de blir fanget inn i hverandres følelser. Han beskriver dette slik: "On the ultra-micro level, this seems to happen by the process of rhythmic entrainment physiologically (...) As the focus of interaction becomes progressively more attuned, the participants anticipate each other's rhythms" (s.32). Vi kan her se likheter til Freeman (se over). Den mer varige følelsen som oppstår, handler om tilknytning som dannes mellom de involverte (solidaritet). Collins bruker begrepet 'emosjonell energi' eller 'lang-tids emosjoner' om denne følelsen av tilhørighet.

Med støtte i Collins, kan denne følelsemessige prosessen altså bidra til varig endring. Dette sier noe om betydningen av deltakelse i meglingsprosessen. Hvis deltakerne er representanter uten fullstendig mandat til å ta avgjørelser eller det er viktige parter som ikke deltar på meglingen, setter det store begrensninger i forhold til prosess og utfall i megling.

Vi kan i dette eksemplet, og ut fra Collins, se et transformativt element. At følelsene må få komme fram, er en del av konfliktrådsmeglings filosofi. Gjennom dette, vil det være lettere å legge konflikten bak seg, fordi følelsene, dvs. hvordan partene har det, får bli sett og lytta til, og dermed blir det lettere å få til nye løsninger eller forsoning.

Cloke (1993) utdyper dette transformative elementet ved å hevde at det å uttrykke følelsene kan gjøre forsoning og "det magiske" mulig. Han beskriver at det kan være vanskelig for megler å få til eller utløse en slik magisk prosess, men at det kan muliggjøres ved konfliktløsningsteknikker som er vanlig brukt i alle kulturer, med følgende trinn:

"express their anger or desire for revenge; communicate their pain; listen to each other; state their perceptions of what happened; understand the other person's motives; hear each other's stories and create a mutually acceptable, integrated version of what happened; recognize what they have in common; say what they need in order to let it go; apologize for what they did, both to each other and to themselves; and allow themselves to let go of their anger and desire for revenge, preferable through some form of ritual." (ibid, s. 71)

Jeg vil her nevne Kurt Lewin, referert i Karlsen/Veiium (1997), som skiller mellom tre faser i et endringsforløp:

1. Opptiningsfasen
2. Bevegelse til et nytt nivå
3. Fastlegging eller frysing på et nytt nivå

I eksemplet med paret som kastet søppel på hverandre, får vi:

Fase en, opptiningsfasen, handlet om forløpet fra da de ønsket å endre voldsmønsteret, til å ville komme til megling, til å bli trygg på og å etablere tillit til megleren – og jeg vil tro at det å fortelle sin historie på meglingsmøtet også kan inkluderes i denne fasen.

Fase to vil være fra da de uttrykte sine følelser i forhold til sin situasjon og relasjonen til den andre, som da munnet ut i et plutselig skift ved at alle tre begynte å le under meglinga. Derfra tenkte de annerledes om situasjonen og om hverandre, og veien var forholdsvis kort til:

Fase tre, å lage en avtale som innebar en annerledes måte å samhandle på enn de hadde før meglinga.

Vi kan stille spørsmålstegn ved denne modellen om den ikke blir for statisk, som om det normale ikke innebærer endring. Men hvis vi tenker modellen brukt på enhver livsprosess, og at livsprosesser skjer hele tiden, vil ikke fastfrysinga få skje ordentlig før ny opptining begynner.

Hva sier eksemplet om meglersens måte å forholde seg på? Er det en konstruktiv måte? Jeg vil tro at partene sanset en trygghet i forkant på at det var takhøyde hos meglersens til et slikt skift. Ikke at partene tenkte over saken, men at de ubevisst merket hva som kunne gå an. At meglersens lo med selv, var sannsynligvis en viktig, sannsynligvis nødvendig del, som muliggjorde den endringen som fant sted. Meglens egne tanker om dette var:

”Hvis ikke vi alle tre samtidig hadde begynt å se det komiske i dette, så, og da kunne jo jeg som megler ha stoppet det her på en måte da (jaa) hvis jeg var litt engstelig for at, jøyje meg, begynner man å le i meglingen her, dette er ikke noe å le av, så kunne jeg ha kommet med nye spørsmål og stoppet det, men da, og la det få bygge seg opp og da kommer latteren, det er jo helt, jeg husker det var helt fantastisk altså. Helt, det var så herlig [latter fra henne] alle tre fikk lov å le skikkelig!”

Det er tydelig at innlevelsen har vært sterk, at megler hadde en innlevelse og en stemthet i forhold til partene.

4.2 Case 2 - Stemning og oppfølging av avtale

Fra intervju av kvinnelig megler.

Saken handler om tre ungdommer, gutter, som hadde gjort en rekke innbrudd. De hadde fått en dom, som innebar noen forpliktelser, og megling var en del av dette. Megler hadde formøte med ungdommene samla, for å se samspillet mellom dem, men valgte å ha dem hver for seg på meglingsmøtene for å forhindre at de ikke skulle lene seg på hverandre og at ansvaret skulle pulveriseres.

Megler beskriver den eldste av dem slik:

”Han eldste virket litt sånn bråkjekk og og, ja, ja liksom, vi hadde ikke så stor tro på at han skulle fullføre [avtalen, forpliktelsene](...)han virket ikke særlig alvorlig (...) når vi hadde selve meglingen med han og lederne, så var heller ikke de noe positivt innstilt til ham fordi han hadde denne laid back holdningen”

- for det hadde han der også?

”ja, ja der også, og var veldig sånn laid back”

På spørsmål om hva slags stemning dette ga, nevner hun kroppsspråket. Og at det ble stilt mye større krav til denne eldste gutten enn de andre litt yngre. Stemning blir altså beskrevet ut fra kjennetegn om ’laid back holdning’, og ut i fra reaksjonen fra den andre parten. Jeg har i kapittel 3.1 valgt å se på kroppsspråket som noe vi observerer og kan tolke stemning ut fra. Det kan være det er det samme respondenten mener, og det kan også tolkes at det menes at

stemning er kroppsspråket. Når hun videre beskriver stemning ut fra andres reaksjon, kan det være nærliggende å tenke på den relasjonelle siden av stemning, at den smitter, og gir reaksjoner hos andre.¹¹ Dette kan også tolkes som at det rett og slett er vanskelig å beskrive stemning i ord, og at det gjøres via observert atferd, jfr. Wittgenstein og hans begrep 'privatspråk', at vi beskriver ut fra felles observerbare fenomener, og at selv indre tilstander må beskrives i begreper fra den omkringliggende verden. Å beskrive en tilstand, stemning, ut fra det som skjer når tilstanden inntreffer, er derfor nærliggende (Alston, 1969, og hans argument om "immediate experience"-forklaring på begrepssetting av følelser). Selv om det her ikke er snakk om årsaksforklaring, blir det likheter til det Kaufmann og Kaufmann (1998) sier; at vi har en tendens til å ville årsaksforklare eller attribuere fenomener ut fra hva som er mest iøynefallende for oss.

Tilbake til caset:

De to andre, litt yngre, ungdommene, blir beskrevet slik:

"men de to yngste, å ja de nikket og nikket og de var så enige, dette her skulle gå så bra. (...)De var lent over bordet. De forstod så godt, hadde den beste vilje av verden"

Når det gjaldt fullføring av avtalen, viste det seg at inntrykket de hadde gitt, ikke stemte: *"Den eldste tok dette veldig alvorlig og fullførte avtalen, fikk til og med lærlingeplass der etterpå, på de stedene hvor han hadde jobbet. Disse to litt yngre, de klarte ikke å stå opp om morgenen og de klarte ikke det ene de klarte ikke det andre"*

Hva sier dette om stemning i forhold til meglingsprosessen?

Det kan tolkes som at positiv stemning ikke trenger å positiv ha innvirkning på resultatet. Her kan det til og med tolkes som at det kan ha hatt negativ innvirkning. Det kan hende at de to yngre ungdommene virkelig trodde at dette skulle gå bra, at de bare ikke kjente seg selv godt nok.

Men det kan også være at dette sier noe om personlighetsforskjeller, og hvordan det påvirker personens stemning og atferd. Kanskje den eldste var en mer statisk type, se kapittel 3.1.10, respondenten sa hun trodde han var flau og aller helst ville komme seg langt bort, altså at han hadde et annet reaksjonsmønster enn de andre guttene, og dermed også signaliserte en annen stemning. Selv om denne stemninga kunne tolkes som av negativ art, betydde ikke det at hans intensjon i forhold til avtalen, var negativ. Kanskje det var et slags omvendt mønster hos de to andre.

Det kunne også hende at de yngste var positive for å slippe greiere unna på møtet. Jeg vil tro at kvaliteten på stemninga mellom til disse to og de andre på møtet, ikke handla om størst grad av stemthet, selv om de uttrykte en positiv holdning og stemning. For megleren forteller med et helt annet tonefall og mer følelsemessig engasjement, når hun beskriver hvordan disse to forandret seg helt etter at de inntok en annen holdning på de neste oppfølgingsmøtene:

"[det] nyttet ikke å være voksen – barn , vi måtte være på samme nivå, men samtidig beholde alvoret. Og da var det lett å se, for jeg hadde tre oppfølgingsmøter med dem, var det artig å

¹¹ Som jeg nevnte i metodedelene, kunne jeg fått nærmere svar på respondentens sitt syn på hva stemning er og hvordan vi observerer stemning, ved å se på hele intervjuet og svar hun har gitt andre steder. Poenget mitt her er mer å problematisere noe allment i forhold til hvordan vi oppfatter og beskriver stemning.

se hvordan de forandret holdning, etter hvert som de skjønnte at her var det voksne mennesker som ville holde dem unna fengselet.”

- at dere ville dem vel

”ja, ville dem vel, og at vi ville følge dem opp. Nå var disse 16 åringene gutter som kom fra ressurssvake hjem. Og – jeg tror kanskje dette var første gang voksne virkelig hadde tatt dem på alvor. For, jeg sa i fra, at vi tilrettelegger så godt vi kan, for at dere skal kunne ta skole og bli ferdig med dette her, men det er dere som må gjøre jobben. Og etter tre møter hadde de fullført og, da var det så snodig at det var ingen som hadde lyst til å gå til slutt (m.m.), de hadde liksom blitt så godt kj”

- de hadde ikke lyst til å gå fra møtet?

”Nei, ingen hadde lyst til å si hade, for plutselig forstod vi at nå skulle vi ikke treffe hverandre mer. Det, det var litt artig.”

At det ble reell endring i holdning og atferd for disse to ungdommene, forklarer hun med at de inntok en likeverdige, ”på samme nivå”, holdning. Et spørsmål er om ikke dette også innebærer en annen stemning, jfr. i kapittel 3.2, om respekt og mellommenneskelige kvaliteter, at det gjør noe med en stemning. Meglerens følelsesmessige engasjement da hun fortalte dette – på en måte som sa at dette var rørende, meningsfullt og ga håp – kan også tolkes som at det stemningsmessige i situasjonen var aktivt. Men, for å være nøktern, hun beskriver bare en holdning og en tilhørende atferdsendring hos de to ungdommene, og at hun er følelsesmessig engasjert, trenger ikke bety at det var en stemning som preget situasjonen hun omtaler. Det går altså an å tenke seg at dette skjer uten stemning, eller at stemning er tilstede men at den er uvesentlig. Men reint intuitivt vil jeg tro at det stemningsmessige som ligger bak utsagnene ”Og – jeg tror kanskje dette var første gang voksne virkelig hadde tatt dem på alvor.” og ”da var det så snodig at det var ingen som hadde lyst til å gå til slutt”, var en uatskillelig del av det som skjedde.

Hva gjør megleren konstruktivt i sin måte å forholde seg på i forhold til stemning i dette eksemplet? Da hun skjønnte at de to yngste ikke gjorde den anstrengelsen de hadde gitt inntrykk av å gi, var hun klar til å ta dem på alvor i positiv forstand, ”det nyttet ikke å være voksen – barn, vi måtte være på samme nivå”. Jeg får inntrykk av at her ligger det en anstrengelse som også er av følelsesmessig art. Noe i likhet med det jeg beskrev i kapittel 3.2.2 fra Noddings og Vetlesen om å ha følelsesmessig empatievne.

4.3 Case 3 - tilliten skapt i meglingsprosessen

Fra intervju med mannlig megler.

Saken handler om en ungdom, en gutt, som hadde vært full på et utested. På vei ut, møter han et par. Han legger an på jenta, kjæresten til jenta går i mellom, og da begynner ungdommen og slåss og gir denne fyren en blåveis. De blir liggende på gulvet, og noen vakter kommer og legger ham i håndjern. Politiet kommer, og ungdommen kommer i arresten.

Megleren forteller at rett etter at denne saken hadde vært megla, der alle partene hadde fortalt sin opplevelse og versjon av saken, kom ungdommen tilbake og ville prate. Han hadde behov for å snakke om de sidene ved sin karakter som hadde gjort at han hadde vært voldelig.

Respondenten forteller: *”Jeg oppfattet han som at han ikke noen gang i sitt liv hadde snakket med et voksent menneske. Han har aldri hatt noen som han hadde kunnet snakke alvorlig sammen med. Han trengte omsorg, omtanke, det vi kaller nestekjærighet.”*

Megleren legger mye vekt på disse nevnte kvalitetene, som om kjernen i konflikter ofte kan handle om slike behov. Jeg spør om den kontakta han fikk med denne ungdommen, om kontakta også handla om stemning. Han svarer:

”Vi gav oss god tid, hadde formøter, vi møtte denne gutten der han var. (...) Gi han muligheten til å sette ord på egne handlinger (...) muligheten til å dvele litt ved dette. Ofte mye følelser, men de har ikke ord, ikke vokabular. Gir dem tid, føle litt, kjenne litt etter. Da skjer det veldig mye inne i hodet på den personen.”

- hva skjer mellom dere?

”En vurdering om han skal åpne opp eller stenge av. Det går veldig mye på tillit, om jeg kommer til å bruke det han sier til, hva skal jeg bruke det til, mot ham, eller er det for å hjelpe han med en prosess. Vi er inne på grenselandet behandler og megler. Vi skal ikke bruke det på noen måte, det er han som skal bruke det. Tillit etableres i den grad personen er klar for å gi denne tilliten. Når personen er klar, da skjer det et eller annet. Da har personen et valg, enten åpne opp og ha tillit til meg som megler, eller å lukke igjen. Viktig å stimulere til erkjennelsen: Ja, jeg har problemet og stimulere til tenkning rundt hva problemet består av. Det er viktig for ham å få i gang en prosess. Lite ord. Det skjer mye inni hodet på personen. Et jordskred-. Det fører med erkjennelser og følelser. Ubehagelige følelser og klargjørende. Meglers rolle i dette er bare å være til stede”

Respondenten legger altså mye vekt på valg, personen må ønske å åpne opp, og samtidig må det være tillit til megleren for å kunne gjøre det. Her ble det etablert en stemning av personlig tillit mellom megler og part, og det kom som en følge av meglingsprosessen; elementene som førte til denne kontakta, var: En trygghet og åpenhet på meglingsmøtet. At ungdommen valgte å ta kontakt etter møtet. At megler tok seg tid til å lytte, til å ”bare være tilstede”. Og megleren legger vekt på erkjennelseelementet: Å spørre slik at personen får reflektert over seg selv.

Vi ser i dette eksemplet hvordan tillit til megleren, bidrar til en åpenhet, og at denne kontakta, dette som jeg i kapittel 3.2 beskrev som stemthet, bidrar til at ungdommen får kontakt med seg selv. Jeg vil anta at denne kontakta med seg selv i dette tilfellet ikke bare var behagelig, men den var av en helt annen karakter enn den voldelige atferden han hadde hatt tidligere, som var utgangspunkt for meglinga. Tryggheten, tilliten og respekten og selve meglingsprosessen muliggjorde at han klarte å ta den annens perspektiv, som igjen gjorde at han begynte å se i seg selv – som igjen var betinget av åpenhet og trygghet. Som om kontakta med megleren var en slags ”bærer” eller støtte til personen, som gjorde ham i stand til å se annerledes på seg selv og på situasjonen. Det ser ut som om alle disse faktorene virker sammen, at det er vanskelig å dele det opp og si at det ene fører til det andre, at tryggheten fører til at han åpner opp, det kan jo også være at siden partene snakket om sine opplevelser på meglingsmøtet, ble det dannet tillit og trygghet.

Problemstillinga i oppgava kan lett tenkes instrumentelt: Hvilke teknikker megleren kan bruke for å håndtere stemning best mulig. I dette eksemplet ser det ut som om dette aspektet er svært nedtonet; som respondenten sa: ”Meglers rolle i dette er bare å være tilstede”. Og det spør om respekt, omsorg og nestekjærlighet, noen gang kan bli en teknikk.

4.4 Case 4 - Erstatnings sak, stemning av mindre betydning

Fra intervju med kvinnelig megler.

Saken handler om en gutt som har kjørt opp på naboens sportsbil med rullebrett. Eieren av bilen vil ha erstatning i form av penger. Megler forteller at partene ikke var på bølgelengde, men at det heller ikke var en fordømmende holdning fra den voksne sin side. Gutten forteller at han ikke tenkte seg så mye om da han gjorde det, kameraten hans hadde gjort noe av det samme tidligere. Gjennom megling kom de fram til en avtale, broren til gutten ville hjelpe med å betale.

Megleren uttalte om saken:

”En sak hvor det ikke var noen vits i å prate masse masse, men akkurat på bølgelengde vil jeg ikke si at de var”

Alle meglerne jeg intervjuet fortalte om eksempler fra slike typer erstatningssaker, der stemning ikke var så viktig. Det er mer der hvor følelser er involvert, at dette stemningsmomentet blir viktig å ta hensyn til.

Slike typer saker, blir i konflikthåndteringslitteraturen beskrevet som ”kalde konflikter” (Sørensen & Grimsmo 2001). De er saksorienterte, prosedyreorienterte, og den strukturelle og den politiske rammen (Bolman & Deal 2001) har den tilnærminga som mest samsvarer med dette. De varme konfliktene handler om mellommenneskelige forhold, emosjonelle motsetninger, om normer, om selvbilde, verdier og identitet. Den symbolske- og Human Resource rammen har mer fokus på disse sidene ved mennesket. Det er altså de varme konfliktene som denne oppgava hovedsakelig har som fokus.

KAPITTEL 5 - Hvordan forholder meglere seg konstruktivt til stemning i meglingsprosessen? - Oppsummering fram mot en modell og en konklusjon

Jeg har i denne oppgava tatt for meg stemningsaspektet i megling, og hvordan meglere kan forholde seg til det. Dette har jeg forsøkt å utrede ved å gå inn på en teoretisk forståelse av hva stemning er, i kapittel 3. Underveis i denne redegjørelsen har jeg kommet med kommentarer og drøftinger i forhold til konsekvenser for megling og for hvordan meglere forholder seg. Jeg har også illustrert underveis med eksempler fra intervjuer av meglere. Dette kapittelet har jeg delt inn i tre hovedperspektiver i måten å se på og å forholde seg til stemning på. Selv om disse tre perspektivene påvirker hverandre, har overlappende overganger og virker sammen, har jeg funnet det nyttig å strukturere oppgava rundt denne inndelinga. På slutten av hver av disse inndelingene, har jeg kommet med noen eksempler og kommentarer i forhold til hvert enkelt perspektiv sine konsekvenser for stemning og for meglings situasjonen.

I løpet av dette tredje kapittelet, har jeg vektlagt det relasjonelle perspektivet, og det er nok her jeg vil legge tyngdepunktet i forhold til å forholde seg til stemning i meglings situasjonen. Dette fordi megling, og spesielt meglingsmøtet, er så mye en prosess, det er på det mellommenneskelige planet at veldig mye skjer. Her tenker jeg først og fremst på det jeg har nevnt som ”varme” konflikter. Om den relasjonelle forståelsen kan nedtones i de ”kalde”, så vil det alltid være et relasjonelt element der i det at parter møtes, selv om det ikke blir så mye på det personlige og følelsesmessig involverte planet.

Det betyr ikke at de andre perspektivene ikke er viktige. Som det ble nevnt i et av eksemplene fra intervjuene, kan det også ha stor betydning at partene går i seg selv og erkjenner egne forhold som har bidratt til konflikten. Strukturene ser jeg som et bakteppe, og strukturene kan til en viss grad forstås relasjonelt, jfr. symbolsk interaksjonisme (Gunneriussen, 1996), men at

vi trenger å forstå visse rammer som vi som enkeltpersoner har relativt liten innflytelse på, i hvert fall på kort sikt. Vi kan ha større innflytelse på hvordan vi forstår dem og hvordan vi forholder oss til dem. Jeg mener ikke med dette at vi ikke skal ha tro på å endre rammer, men i forhold til meglings situasjonen er det mer de nære rammene man da kan jobbe med, som nevnt i kapittel 3.3.

Når jeg i kapittel 4 har tatt for meg case fra meglerintervjuer, har jeg drøfta dem bl.a. i forhold til disse perspektivene. Her har jeg også tatt utgangspunkt i casene og belyst dem med teori, både teori framkommet tidligere i oppgava og ny teori. Noen kommentarer har jeg også gitt i forhold til generelle uttalelser som har kommet fram i de forskjellige intervjuene. Kapittel 4 tjener som en konkretisering og anvendelse av teorien, men også motsatt, synspunkter og informasjon fra eksemplene og meglers egne refleksjoner over dem, tjener som en utvidelse og berikelse av materialet. Utvalget er for lite, og analysen er for enkel i forhold til systematisering og kategorisering av dataene fra intervjuene til at forskningsmessige krav tilfredsstilles. Men i en sammenheng av teori og drøfting, har synspunkter fra intervjuene gitt verdifulle tanker og ideer. Det går an å bruke informasjonen som utgangspunkt for hypotesedannelse og videre forskning.

Modellen jeg kommer med nedenfor, kan danne et bakteppe i dette. At informasjonen fra intervjuene kommer fra erfarne meglere, sier noe om opparbeidet kunnskap – som kan gi noe viktig i denne fasen med hypotesedannelse, og det kan si noe om hva som vil være interessant å gå videre på.

Jeg har altså vært opptatt av å kunne få informasjon fra meglers erfaringer – ikke bare informasjon om hvordan det er vanlig å forholde seg, men om hvordan det er mulig å forholde seg konstruktivt til stemning. For å gjøre det, har jeg brukt teori og empiri på å finne ut hva stemning er, for å ha et solid fundament og utgangspunkt for kommentarer og for overføringsverdi til megling. Jeg har også brukt filosofilitteratur i dette fundamentet. Her handler det ikke om bevis i vitenskapelig forstand, men om måter å forstå verden på – som uansett har betydning for forskning og vitenskap, for vitenskapen bygger uansett på grunnantagelser av filosofisk art. Jeg har også fått fram en del synspunkter og oppfatninger om hva stemning er for de intervjuede meglerne.

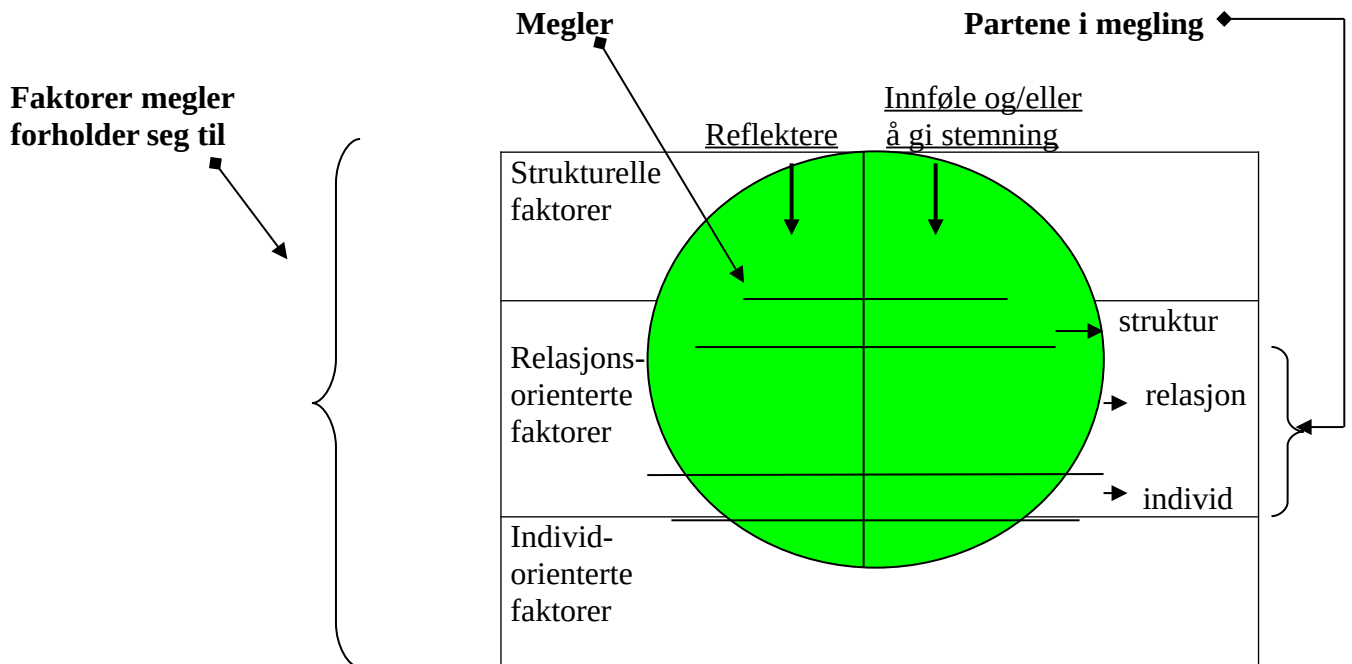
Jeg har drøftet underveis, og har kommet med synspunkter. Jeg har vært innom psykologiens område og hvordan individorienterte faktorer er kjennetegn ved , og har innflytelse på stemning – uten at jeg har funnet ”årsaken” til stemning. I meglingsintervju kom det fram synspunkter på at det er mulig ved egen forberedelse å skape stemning, og da var det ment stemning i positiv betydning, stemning av trygghet , tillit og omsorg.

Med beskrivelse fra musikkterapien, NLP og IVK, viste jeg til ”pacing and leading”, med en tankegang om at gjennom å møte den andre der hun/han er, kan forandring skje. Det er mulig et slikt møte best skjer i en type stemning jeg nettopp nevnte med trygghet og tillit. Jeg har vært innom følelsenes smittende effekt, at vi har visse speilnevroner som muligens kan gi en biologisk forklaring på dette, at det kanskje er både psykologiske og biologiske mekanismer i sving som påvirker og formidler stemning. Jeg har beveget meg videre til sosialpsykologiens og til sosiologiens område, hvordan stemninger også lever en større sosial sammenheng og ramme, jfr. den symbolske rammen, og at også samfunnsforhold setter rammer for stemninger. I tillegg til å vise forskjellige aspekter av stemning gjennom de fire rammene til Bolman & Deal, har jeg også brukt to kommunikasjons- og konflikthåndteringsmodeller underveis i oppgava, for å illustrere poenger.

I forhold til konstruktivitet, 'hvordan meglere forholder seg konstruktivt', nevnte jeg innledningsvis at hva det er, kommer an på målet. Jeg har ikke gått noe videre inn på å drøfte målet ved megling. Som i forhold til de forskjellige perspektivene, så tenker jeg et integrerende syn: Å få til en avtale, kan hjelpe prosessen, og motsatt, en god prosess øker sannsynligheten for en avtale, og kanskje også for en god avtale. Men, som Folger & Bush påpeker (1994), hvis målet er styrking av partene og av relasjonen, kan det også være et motsetningsforhold mellom prosessfokus og avtalesfokus. I mange av eksemplene fra intervjuene, vises tydelig hvor opptatt meglerne har vært av det relasjonelle fokuset. Med det mener jeg ikke at de har vært uinteresserte i resultatet og det å få til en avtale, men det har fått en mindre plass. Det kan hende at temaet stemning appellerer til å vektlegge et slikt fokus, og at det i mindre grad knyttes til avtaleinngåelse, at det i en annen sammenheng og i den vanlige meglervirkelighet, forholder seg annerledes. Men ut fra det følelsesmessige engasjementet, og mye overbevisende argumentasjon fra meglerne knytta til eksempler, tar jeg det som tegn på at dette er en levd virkelighet. Levd virkelighet, også i betydning at det jeg nevner som medmenneskelige kvaliteter, åndelige kvaliteter eller dyder, er tilstede i stor grad, og at det er en reell omsorg i forhold til parter og til meglergjeringen. Så kan man stille spørsmålet om det kan bli for mye av disse kvalitetene. Som jeg viser i modellen nedenfor, handler det ikke om å ha for mye av slike kvaliteter, men om å kunne reflektere over sine kvaliteter, holdninger, sine uttrykksmåter og sine væremåter.

Her er vi ved essensen av det som har utkrystallisert seg i oppgava og i min jobbing med den. Fra den teoretiske og filosofiske gjennomgangen, til meglernes synspunkter, til hvordan alt dette har påvirket meg i min prosess og min forståelse i forhold til stoffet, jfr. Gadamer (1972) og endring av forståelseshorisont, og hvordan jeg også har påvirket meglerne med min bakgrunn og min forståelse, kapittel 2, metode. Påvirkningsaspektet må også med i forhold til møtet med faglitteraturen, ikke at tekstene endrer seg, men min utvelgelse blir preget av denne prosessen jeg nå beskriver, i tillegg blir min forståelse av det jeg velger ut også er preget av det jeg vil kalle min forståelseshorisont i prosess. Det som har utkrystallisert seg er hvordan disse forskjellige aspektene ved mennesket, de forskjellige evnene og kvalitetene vi har, nevnt under det individorienterte perspektivet, til relasjonsevnen, hvordan vi samvirker med andre, hvordan vi har mulighet til å skape kontakt og stemthet, og hvordan alt dette skjer innenfor en struktur av økonomi og politikk, i en kultur og i en økologi – hvordan alt dette virker sammen i dannelsen av stemning. Så, i stedet for å finne isolerte fenomener med uavhengige og avhengige variabler i forhold til stemning, vil jeg oppsummere med en modell som viser denne helheten av faktorer som virker sammen, og for megleren handler det om å reflektere over disse faktorene. Det får bli meglers valg å finne ut hvilke faktorer som har betydning avhengig hvilken situasjon det handler om, hvilke relasjoner som inngår, og i forhold til hvilke mål som er ønskelige og realistiske.

Meglernes handlingsrom i forhold til stemning i meglingsprosessen:

Figur 2. Meglers handlingsrom.
Jan Sjøberg 2004

Ang. modell fig 2

Modellen sier noe om meglernes handlingsrom i forhold til stemning i megling. Modellen sier noe om hvordan megler kan forholde seg på forskjellige måter, og i forhold til forskjellige faktorer. Jeg vil utdype noen av skillelinjene i modellen:

Reflekterende versus Innlevende og/eller å gi stemning

Med innlevende mener jeg det å oppfatte (se kapittel 3.2.2 ovenfor), oppleve og å 'ta inn' stemninger som måtte oppstå, en mottakende holdning. Med det mener jeg å være åpen i hele sitt sanseapparat, å ha samme holdning som Noddings og Vetlesen forfekter i forhold til empati. Med å gi stemning mener jeg å være formidler av en stemning i sin utstråling. Både det mottakende og det givende element, har jeg i oppgava blant annet beskrevet med musikken som bilde. Jeg tenker altså først og fremst på en nonverbal kvalitet som handler om å være i kontakt. Denne kontakta handler om kontakt til å kunne oppfatte og å bidra til stemning, men også å gi kontakt i form av stemthet og rapport, som i sin tur bidrar til å skape stemning.

Med reflekterende mener jeg det å tenke igjennom, analysere, vurdere og planlegge i forhold til informasjon som kommer opp underveis. Som det ble sagt av en av respondentene, kan dette skje nesten intuitivt, og jeg tenker dette er muig pga. opparbeidet kunnskap og praksis.

Med informasjon mener jeg her informasjon fra alle faktorer som nevnes i kapittel 3.

Faktorer megler forholder seg til

Inndelinga er den samme som kapittel 3 omhandler, de tre forskjellige perspektivene. Megleren må altså forholde seg til disse faktorene og perspektivene i meglings situasjonen, og i for- og etterkant av denne. Megler kan selvfølgelig forholde seg ubevisst til disse faktorene, men poenget her er at ved en bevisst holdning det blir mulig å forholde seg konstruktivt til situasjonen i forhold til å gripe og å forstå den, og i forhold til å handle i forhold til mål som megler oppfatter som relevante. Disse målene velges ut fra hva som er tydeliggjort fra partene, fra hvordan megler ser situasjonen, eller at de dannes i et samspill med partene, og også dannes i forhold til målene for Konfliktrådet og for konfliktrådsordningen.

De strukturorienterte faktorene kan være alt fra samfunnsforhold til konkret struktur på konfliktrådet i forhold til prosedyrer og saksbehandling, se kapittel 3.3.

De relasjonsorienterte faktorene knytter jeg til den konkrete meglings situasjonen megleren er i. Dette handler hovedsakelig om relasjonen til partene, og i tillegg relasjonen megler har til relasjonen mellom partene.

Med individuelle faktorer i megleren, tenker jeg på meglerens eget indre, at megleren har kontakt med og reflekterer over egen stemning og over faktorer som påvirker den. I tråd med Wadel, kapittel 3.2, er dette nødvendig for å skape et følelses-forhold. En kan her innvende at megler da er i en relasjon til seg selv, slik både Mead (1934) og Schibbye (1988) tydeliggjør i sine redegjørelser om selvet.

Av oversiktsmessige grunner, plasserer jeg allikevel meglerens indre blant individorienterte faktorer, så kan heller leseren, hvis hun/han ønsker et fullstendig relasjonelt perspektiv på meglings og på livet, legge det relasjonelle også inn i de strukturelle og individorienterte faktorene.

Innenfor det relasjonelle, kommer ny oppdeling i struktur, relasjon og individ

Megler har ikke tilgang på partene helt ut fra seg selv, tilgangen kommer via det å ha en relasjon til partene. Innenfor denne relasjonen, går det an å fokusere på individorienterte faktorer som for eksempel hvordan parten(e) tenker/attribuerer i forhold til at den ene parten begynner å gråte, for derfra å kunne velge strategi – også i forhold til stemningsarbeid.

Med strukturfokus innenfor det relasjonelle, tenker jeg på opplevelsen av og refleksjon over strukturelle forhold til meglingsprosessen og -situasjonen, for eksempel selve rammen for den konkrete meglings, eller rommets innvirkning.

Modellen tydeliggjør viktigheten av den mer nonverbale siden, det å aktivt motta og å skape stemning. Noe av det som har kommet tydelig fram i oppgava er nettopp dette, hvordan noe av det viktigste som skjer i meglings, er en slags transformasjon som skjer i disse stemningene. Flere av respondentene kalte det bare at det ble skapt stemning, altså at med det å skape stemning, menes en god stemning, jfr kapittel 3.2.1. – som om en av måtene å definere begrepet på, viser til stemningskvaliteter som inngår i å gi og motta stemning: Respekt, omsorg, lytting, m.m.

Samtidig: Skillelinjen mellom det å gi/motta stemning og det å reflektere er uklar. For eksempel i omsorg ligger det også forståelse av hva den andre trenger. Det handler om et

samvirke mellom den tankemessige, kognitive og verbale komponent, og den stemningsmessige, følelsesmessige, nonverbale komponent med kontakt både innad og utad.

Jeg vil til slutt si, i forhold til modellen, at en modell vil bare kunne fange opp deler av, eller et eller noen aspekt(er) av virkeligheta, og at slike skillelinjer som modellen over antyder, er konstruerte skiller for å forenkle i forhold til å få oversikt og forståelse. For eksempel er det ikke slik at vi enten reflekterer eller vi er i kontakt/ er stemt. Vi gjør alt hele tiden i større eller mindre grad.

Så, for å oppsummere i forhold til problemstillinga: 'Hvordan forholder meglerer seg konstruktivt til stemning i meglingsprosessen?', hva blir svaret?

Jeg vil ikke gi noe klart svar på dette. I stedet har jeg vist noen perspektiver, nevnt noen faktorer som virker inn på stemning og på meglingsprosess. Innholdet i denne oppgava er derfor mer som et grunnlagsmateriale til å gi en forståelse som kan ha betydning for hvordan en som megler forholder seg til stemningsaspektet underveis i meglingsprosessen.

Mer grundige og avgrensede undersøkelser på enkeltfaktorerens effekt på stemning og effekten av forskjellige måter å håndtere stemning på – i forhold til bestemte type parter og meglings situasjoner, ja, det blir utenfor hva jeg har klart å rekke over i denne oppgava. Helt til bunns tror jeg ikke det er mulig å komme i disse spørsmålene, som jeg har vært inne på; situasjoner, folk - meglere og parter -, relasjoner, er så forskjellige. Med det synet på stemning som jeg har lagt fram, at det kan ha mange kvaliteter og kan sees fra mange synsvinkler og perspektiver, og at det er et forholdsvis u håndgripelig fenomen til å kunne veies og måles eksakt, gjør at svarene finnes i de situasjonene man befinner seg i. For megleren blir det i meglings situasjonen med partene – og selv da, i en konkret situasjon, spør det fremdeles om det går an å komme fram til noe eksakt om hvordan forholde seg konstruktivt. Min hovedkonklusjon er at mange faktorer fungerer sammen, og at det handler om å forholde seg til disse forskjellige faktorene heller enn å redusere stemning og faktorer som virker sammen med stemning, til noe enkelt og entydig.

Jeg vil la dette bli avslutningsordene. Å skrive i fagtermer om dette temaet, blir å være i den reflekterende delen som er beskrevet i modellen over. Kunsten blir å balansere dette med det stemningsmessige aspektet, det å gi og ta inn stemning. Det er her kunsten kommer inn . . . kanskje kunsten i det å være menneske. . .

Litteraturliste:

- Alston, W.P. (1969). "Feelings". In: *Philosophical Review*, vol. 78
- Berezin, Mabel (2002). *Secure states: towards a political sociology of emotion*. In Jack Barbalet. *Emotions and Sociology*. Oxford. Blackwell Publishing/ *The sociological review*.
- Bjørkvold, Jon-Roar (1998). *Det musiske menneske : barnet og sangen, lek og læring gjennom livets faser*. Oslo. Freidig Forlag
- Bloch, Charlotte (2002). *Managing the emotions of competition and recognition in Academia*. In Jack Barbalet. *Emotions and Sociology*. Oxford. Blackwell Publishing/ *The sociological review*.
- Bolman, L.G./Deal, T.E. (2001). *Nytt perspektiv på organisasjon og ledelse*. Oslo. Gyldendal Akademisk.
- Bourdieu, Pierre (1996). *Symbolsk makt : artikler i utvalg*. Oslo. Pax Forlag.
- Bratt, C. (1992). *Strategisk Handling?* Institutt for Sosiologi, Universitetet i Oslo, Rapport nr. 26
- Britannica Dictionary. <<http://search.eb.com/dictionary>> (15.03.2004)
- Brodal, Hans/Nilsson, Leif (1999). *Konflikter; hva vil de lære oss?*. Oslo. Antropos.
- Bråten, S. (1998). *Kommunikasjon og samspill: fra fødsel til alderdom*. Otta. Tano Aschehoug.
- Bråten, S. (2003). *Participant Perception of Others' Acts: Virtual Otherness in Infants and Adults*. *Culture and Psychology*, 9, 3 s 261-276
- Butt, Trevor (1999). "Realism, constructionism and phenomenology." In: Nightingale, D.J./Cromby, J. (ed). *Social Constructionist Psychology*. Buckingham. Open University Press. s.127 – 140.
- Carter, Rita (1998). *Hjernen*. Oslo. Aschehoug.
- Christie, Nils (1977). *Konflikt som eiendom*. *Tidsskrift for rettsvitenskap*. S.113-132
- Cloke, Kenneth (1993). *Revenge, forgiveness, and the magic of mediation*. In: *Mediation Quarterly*, vol 11 no1. s. 67-78.
- Collins, R. (1990). *Stratification, Emotional Energy, and the Transient Emotions*. S. 27-57 In Kemper, T. (ed). *Research Agendas in the sociology of emotions*. Albany.
- Csikszentmihalyi, Mihaly (1991). *Flow: optimaloplevelsens psykologi*. København. Munksgaard.
- Flick, U. (1998). *The Psychology of the Social*. Cambridge University Press.
- Fogassi, Leonrdo/ Gallese, Vittorio(2002).: *The neural correlates of action understanding in non-human primates*. In: Stamenov, Maxim I./Gallese, Vittorio *Mirror Neurons and the Evolution of Brain and Language*. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam.
- Folger, Josph P./ Bush, Robert A. Baruch (1994) *The Promise of Mediation: Responding to Conflict Through Empowerment and Recognition*. Jossey-Bass Publishers.
- Forgas, Joseph/Vargas, Patrick (2000). In: Lewis, Michael/Haviland-Jones, Jeanette M. *Handbook of Emotions*, s. 350-367. N.Y. The Guilford Press.
- Fridja, Nicho (1993). *Moods, Emotion Episodes, and Emotions*. In: Lewis, Michael/Haviland, Jeanette M. *Handbook of Emotions*. N.Y. The Guilford Press.
- Freeman, Walter J. (1995). *Societies of brains: a study in neuroscience of love and hate*. Hillsdale, N.J. Lawrence Erlbaum.
- Gadamer, H.G. (1972) *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*, 3. Aufl., Tübingen.
- Galtung, Johan (2000). *Conflict transformation by peaceful means*. Geneva. United Nations Disaster Management Training Programme.
- Gamborg, Helen (1990). *Det usynlige i helbredelse: en bog om healing og energier*. Solrød. Forlaget Olivia.
- Glasl, Friedrich (1999). *Konfliktmanagement; Ein Handbuch fur Führungskrafte, Beraterinnen und Berater*. Stuttgart. Verlag Freies Geistesleben.
- Gunneriussen, W. (1996). *Aktør, handling og struktur*. Aurskog, Tano Aschehoug.
- Habermas, J. (1983/1999). *Kommunikativ handling, moral og rett. (Theorie des kommunikativen Handelns)*. Otta. Tano-Aschehoug.
- Heidegger, Martin (1927/1981). *Varat och tiden*. Lund, Doxa.
- Hotvedt, T. (1997). *Konflikt og konflikthåndtering i arbeidslivet*. Oslo. Ad Notam Gyldendal.

- Hundeide, Karsten (2004). "Omsorg og overgrep i og utenfor sonen for intimitet." I H.E. Nafstad. Det omsorgsfulle mennesket (s. 83 – 117). Oslo. Gyldendal Akademisk.
- Jacobsen, Dag Ingvar (2000). Hvordan gjennomføre undersøkelser?. Kristiansand S. HøyskoleForlaget – Norwegian Academic Press.
- Karlsen, J.I./Veium, K. (1997). Fra analyse til handling: praktisk organisasjonsutvikling. Oslo. Cappelen Akademisk Forlag.
- Kaufmann, Geir/Kaufmann, Astrid (1998). Psykologi i organisasjon og ledelse. Bergen. Fagbokforlaget.
- Kemper, Theodore (2000). Social Models in the Explanation of Emotions. In: Lewis, Michael/Haviland-Jones, Jeanette M. Handbook of Emotions. s.45-58. N.Y. The Guilford Press.
- Langer, Susanne K. (1965). Expressiveness and Symbolism. I Rader, Melvin (ed). A Modern Book of Esthetics. N.Y. Holt, Rinehart and Winston.
- Lormand, Eric (1985). Toward a Theory of Moods. In J. Pollock (ed). Philosophical Studies. Vol. 47 no. 3
- Lyons, W. (1980). Emotion. London.
- Løgstrup, K.E. (1996). Martin Heidegger. Fredriksberg. DET lille FORLAG.
- Macionis, John/Plummer, Kenneth (2002). Sociology: a global introduction. Harlow. Pearson Education Ltd
- Mead, George Herbert (1934/1967). Mind, Self and Society. Chicago. The University of Chicago Press.
- Merleau-Ponty, Maurice (1994). Kroppens fenomenologi. Oslo. Pax.
- Mørland, Liv (1995). Megling i konfliktråd: hva skjer? Kristiansand. Høyskoleforlaget.
- Noddings, Nel (1984). Caring; a feminine approach to ethics & moral education. Berkeley, University of California Press.
- Petzold, HillarionG. (2003). Integrative Therapie 1-3. Paderborn, Junfermann
- Repstad, P. (1993). Dugnadsånd og forsvarsverker; tverretatlig samarbeid i teori og praksis. Oslo. Tano
- Roediger, Henry (1984). Psychology. Boston. Little, Brown.
- Rognes, Jørn (2001). Forhandlinger. Oslo. Universitetsforlaget.
- Rosenberg, Marshall (2001). Ikkevoldelig Kommunikation: 'Girafsprø'. Copenhagen. Borgen.
- Sartre, J. P. (1971). The emotions: outline of a theory. New York.
- Schibbye, A.L.L. (1988). Familien: Tvang og mulighet; om samspill og behandling. Oslo. Universitetsforlaget.
- Sennett, Richard (2003). Respekt: i en verden av ulighed. Beder. Hovedland.
- Skjervheim, H. (1996). Deltakar og tilskodar og andre essays. Oslo. Aschehoug
- Stamenov, Maxim I./Gallese, Vittorio (2002). Mirror Neurons and the Evolution of Brain and Language. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam. NTNU – Artikkel: Rizzolatti, Giacomo/Craigheo, Laila/Fadiga, Luciano: The mirror systems in humans.
- Starrin, Bengt (ed). (2004). Emotionsociologiska uppsatser. Arbetsrapport 2004:1.Karlstad Universitet. Universitetstryckeriet.
- Strand, Torodd (2001). Ledelse, organisasjon og kultur. Bergen. Fagbokforlaget.
- Sørensen, Bjørg Aase/Grimsmo, Asbjørn (2001).Varme og kalde konflikter. Oslo. Tiden Norsk Forlag.
- Thayer, Robert (1996). The Origin of Everyday Moods. New York. Oxford University Press.
- Ticle-Denen, Linda/Rosenthal, Robert (1990). The Nature of Rapport and Its Nonverbal Correlates. In Psychological Inquiry, Vol 1, No 4, s. 285-293
- Tucker, J. (1999). The Therapeutic Corporation. Oxford. Oxford University Press.
- Vastfjall, Daniel (2002). Mood and Preference for anticipated Emotions. Sweden. Department of Psychology, Göteborg University.
- Vetlesen, Arne Johan/Nortvedt, Per (1996). Følelser og moral. Oslo. Gyldendal.
- Wadel, C. (1990)Den samfunnsvitenskapelige konstruksjon av virkeligheten.Flekkefjord. Seek a/s.
- Wadel, C. (1996). Følelsenes sosiologi. Flekkefjord. Seek a/s.
- Weber, Max (1995). Den protestantiske etikk og kapitalismens ånd. Oslo. Gyldendal.

Woodside, A.G./Crouch, G.I./Mazanec, M./Oppermann, M./Sakai, M.Y. (2001). Consumer psychology of tourism, hospitality and leisure. New York. CABI Publishing.

Forespørsel om intervju

Jeg skriver en oppgave om kommunikasjon i meglings med spesielt fokus på hvilken betydning atmosfære eller stemning har på meglingsutfallet. Det jeg ønsker, er å få informasjon om dere meglers tanker rundt dette. Det har ikke betydning om dere på forhånd har tenkt mye om temaet, samtalen / intervjuet er ment som en åpen refleksjon.

Materialet blir holdt konfidensielt, det som evt. gjengies i oppgava, anonymiseres. For å ha muligheten til å kunne få med det som sies, ønsker jeg å ta opp intervjuet / samtalen på bånd.

Håper du vil kunne gi et bidrag, som også vil kunne komme konfliktrådet og meglingsgjerningen til gode.

Vennlig Hilsen
Jan Sjøberg, megler i Oslo sentrum

Lurer du på noe, bare ta kontakt med meg på telefon: 99 01 97 07

Spørsmål, sjekkliste og mitt ”bakteppe” i forhold til meglingsintervju

- Innledning: Hva gjør at megling virker når det virker?

STEMNING

- Hva forbinder du med ordet stemning?
- Hva er stemning – (pos/neg) (god/dårlig)? Hvilke kjennetegn har stemning?
- Hva skaper stemning –(pos/neg) ? Hvordan skapes det? Bare skjer? Instrumentelt?
- Hva fører stemning til? Konsekvenser for megling – (pos/neg) ved god/dårlig stemning – (pos/neg) konsekvenser.
- Hvordan er stemningen i meglinger du har? Har den et forløp?

STEMTHET

- Hva forbinder du med ordet stemthet?
- Hva er stemthet – pos/neg ? Hvilke kjennetegn har stemthet?
- Hva skaper stemthet –(pos/neg) ? Hvordan skapes det? Bare skjer? Instrumentelt?
- Hva fører stemthet til? Konsekvenser for megling – (pos/neg) ved stemthet – (pos/neg) konsekvenser.
- Hvordan er stemthet i meglinger du har? Har den et forløp?
- Kan stemthet bli falskt?
- Går det an å ha pos. stemning uten stemthet / neg. stemning med stemthet?

SOM MEGLER

- Hvilken betydning har din stemning?
- Hva skaper den/Hvordan skapes den? (pos/neg)
- Hva fører det til/konsekvenser for megling? Pos/neg i forhold til god/dårlig stemning, pos/neg konsekvenser for hver av de.
- Hvordan merker du stemning? Hva slags info får du?

Sjekkspørsmål hvis dette ikke kommer fram underveis i intervjuet:

- Har kontakta med deg selv betydning for meglingsutfallet?
- Stemthet og stemning, er det noe individuelt eller felles?
- Er stemning/stemthet avhengig av likeverd?

Noe mer du vil si om temaene?

Hvordan har det vært å bli intervjuet?

Hvordan var intervjuet/det å snakke sammen nå, i forhold til stemthet/stemning?

I orden om jeg tar kontakt seinere hvis jeg trenger noen flere opplysninger/klargjøringer?

Jeg gi noe respons tilbake og takke for intervjuet.